

MEĐUNARODNA SMJERNICA REVIZIJSKE PRAKSE 1000
POSEBNA RAZMATRANJA U REVIZIJI FINANCIJSKIH
INSTRUMENATA

SADRŽAJ

	Točka
Uvod	1–10
Odjeljak I.—Osnovne informacije o financijskim instrumentima	11–69
Svrha i rizici korištenja financijskih instrumenata.....	14–19
Kontrole koje se odnose na financijske instrumente	20–23
Potpunost, točnost i postojanje	24–33
Potvrde o trgovanju i klirinške institucije.....	25–26
Usklađivanja s bankama i skrbnicima	27–30
Ostale kontrole nad potpunošću, točnošću i postojanjem.....	31–33
Vrednovanje financijskih instrumenata	34–64
Zahtjevi financijskog izvještavanja	34–37
Vidljivi i nevidljivi ulazni podaci	38–39
Učinci neaktivnih tržišta	40–42
Menadžmentov proces vrednovanja	43–63
Modeli	47–49
Primjer običnog financijskog instrumenta	50–51
Izvori za određivanje cijena kod trećih strana.....	52–62
Korištenje stručnjaka za vrednovanje.....	63
Pitanja koja se odnose na financijske obveze	64
Prezentacija i objavljivanja o financijskim instrumentima	65–69
Kategorije objavljivanja	67–69
Odjeljak II. – Revizijska razmatranja koja se odnose na financijske instrumente 70.–145.	

Profesionalni skepticizam	71–72
Razmatranja u planiranju	73–84
Razumijevanje računovodstvenih zahtjeva i zahtjeva za objavljivanjima	74
Razumijevanje financijskih instrumenata	75–77
Korištenje osoba sa specijalističkim vještinama i znanjem u reviziji	78–80
Razumijevanje internih kontrola	81
Razumijevanje vrste, uloge i aktivnosti službe interne revizije	82–83
Razumijevanje menadžmentove metodologije vrednovanja financijskih instrumenata	84
Procjena i reakcije na rizik značajnih pogrešnih prikazivanja	85–105
Ukupna razmatranja koja se odnose na financijske instrumente	85
Čimbenici rizika prijevare	86–88
Procjena rizika značajnih pogrešnih prikazivanja	89–90
Čimbenici koje treba uzeti u obzir pri određivanju treba li i u kojoj mjeri testirati operativnu učinkovitost kontrola	91–95
Dokazni postupci	96–97
Dvonamjenski testovi	98
Vremenski raspored revizorovih postupaka	99– 102
Postupci koji se odnose na potpunost, točnost, postojanje, pojavljivanje te prava i obveze.....	103–105
Vrednovanje financijskih instrumenata	106–137
Zahtjevi financijskog izvještavanja	106–108
Procjena rizika značajnih pogrešnih prikazivanja povezanih s vrednovanjem	109–113
Značajni rizici	110–113
Razvoj revizijskog pristupa.....	114–115
Revizijska razmatranja kad menadžment koristi izvor za određivanje cijena kod treće strane.....	116–120

Revizijska razmatranja kad menadžment procjenjuje fer vrijednost pomoću modela	121–132
Ocjenjivanje razumnosti pretpostavki koje je koristio menadžment 129–132	
Revizijska razmatranja kad je subjekt koristio menadžmentovog stručnjaka	133–135
Razvoj točke ili raspona procjene	136–137
Prezentiranje i objavljivanje financijskih instrumenata	138–141
Postupci koji se odnose na prezentaciju i objavljivanja o financijskim instrumentima	140–141
Ostala relevantna revizijska razmatranja	142–145
Pisane izvještaje	142
Komunikacija s onima koji su zaduženi za upravljanje i drugima ...	143–145
Komunikacija s regulatorima i drugima	145
Dodatak: Primjeri kontrola koje se odnose na financijske instrumente	

Međunarodna smjernica revizijske prakse (MSRP) 1000, *Posebna razmatranja u reviziji financijskih instrumenata*, treba čitati zajedno s *Predgovorom objavama za međunarodnu kontrolu kvalitete, reviziju, uvid, druga izražavanja uvjerenja i povezane usluge*. MSRP ne postavljaju dodatne zahtjeve revizorima povrh onih uključenih u Međunarodne revizijske standarde (MRevS-ove) niti mijenjaju odgovornost revizora za pridržavanje svih MRevS-ova koji su relevantni za reviziju. MSRP daju praktičnu pomoć revizorima. Namijenjeni su širenju od strane onih koji su odgovorni za nacionalne standarde ili korištenju za razvoj odgovarajućeg nacionalnog materijala. Oni također pružaju materijal koji društva mogu koristiti u razvoju svojih programa osposobljavanja i internih smjernica.

Uvod

1. Financijske instrumente mogu koristiti financijski i nefinancijski subjekti svih veličina u različite svrhe. Neki subjekti drže velike iznose i imaju velike volumene transakcija, dok drugi subjekti mogu sudjelovati samo u nekoliko transakcija s financijskim instrumentima. Neki subjekti mogu steći pozicije u financijskim instrumentima kako bi preuzeli rizik i imali koristi od rizika, dok drugi subjekti mogu koristiti financijske instrumente za smanjenje određenih rizika kroz zaštitu od rizika ili upravljanje izloženostima. Ova Međunarodna smjernica revizijske prakse (MSRP) relevantna je za sve te situacije.
2. Sljedeći Međunarodni revizijski standardi (MRevS-ovi) osobito su važni za revizije financijskih instrumenata:
  - (a) MRevS 540¹ uređuje revizorove odgovornosti u vezi s revizijom računovodstvenih procjena, uključujući računovodstvene procjene povezane s financijskim instrumentima mjerenima po fer vrijednosti;
  - (b) MRevS 315 (izmijenjen)² i MRevS 330³ uređuju utvrđivanje i procjenu rizika značajnih pogrešnih prikazivanja i reakcije na te rizike; i
  - (c) MRevS 500⁴ objašnjava što čini revizijske dokaze i uređuje odgovornost revizora za oblikovanje i obavljanje revizijskih postupaka u svrhu prikupljanja dostatnih i primjerenih revizijskih dokaza kako bi se mogli donijeti razumni zaključci na kojima će se temeljiti revizorsko mišljenje.
3. Svrha ovog MSRP-a je pružiti:
  - (a) osnovne informacije o financijskim instrumentima (Odjeljak I.);
  - (b) raspravu o revizijskim razmatranjima koja se odnose na financijske instrumente (Odjeljak II.).

MSRP-ovi pružaju praktičnu pomoć revizorima. Namijenjeni su širenju od strane onih koji su odgovorni za nacionalne standarde ili se koriste za razvijanje odgovarajućeg nacionalnog materijala. Oni također pružaju materijal koji društva mogu koristiti za razvijanje svojih programa osposobljavanja i internih smjernica.

¹ MRevS 540, *Revidiranje računovodstvenih procjena, uključujući računovodstvene procjene fer vrijednosti i s tim povezana objavljivanja*

² MRevS 315 (izmijenjen), *Identificiranje i procjenjivanje rizika značajnih pogrešnih prikazivanja razumijevanjem subjekta i njegovog okruženja*

³ MRevS 330, *Reakcije revizora na procijenjene rizike*

⁴ MRevS 500, *Revizijski dokazi*

4. Ovaj MSRP relevantan je za subjekte svih veličina jer svi subjekti mogu biti izloženi rizicima značajnih pogrešnih prikazivanja pri korištenju financijskih instrumenata.
5. Smjernice o vrednovanju⁵ u ovom MSRP-u vjerojatno će biti relevantnije za financijske instrumente izmjerene ili objavljene po fer vrijednosti, dok se smjernice o područjima koja nisu vrednovane jednako primjenjuju na financijske instrumente mjerene po fer vrijednosti ili amortiziranom trošku. Ovaj se MSRP primjenjuje i na financijsku imovinu i na financijske obveze. Ovaj MSRP ne uređuje instrumente kao što su:
  - (a) najjednostavniji financijski instrumenti kao što su novčana sredstva, jednostavni zajmovi, potraživanja od kupaca i obveze prema dobavljačima;
  - (b) ulaganja u neuvrštene vlasničke instrumente;
  - (c) ugovori o osiguranju.
6. Također, ovaj MSRP ne uređuje specifična računovodstvena pitanja koja su relevantna za financijske instrumente, kao što su računovodstvo zaštite od rizika, početna dobit ili gubitak (često poznati kao dobit ili gubitak prvog dana), prebijanje, prijenosi rizika ili umanjenje vrijednosti, uključujući ispravke vrijednosti za kreditne gubitke. Iako se ta pitanja mogu odnositi na računovodstvo financijskih instrumenata subjekta, rasprava o razmatranju revizora o tome kako riješiti posebne računovodstvene zahtjeve izvan je područja primjene ovog MSRP-a.
7. Revizija u skladu s MRevS-ovima provodi se pod pretpostavkom da su menadžment i, ako je primjereno, osobe zadužene za upravljanje prihvatile određene odgovornosti. Takve odgovornosti podrazumijevaju mjerenje fer vrijednosti. Ovaj MSRP ne nameće odgovornosti menadžmentu ili onima koji su zaduženi za upravljanje niti ima prvenstvo pred zakonima i propisima koji uređuju njihove odgovornosti.
8. Ovaj MSRP napisan je u kontekstu okvira fer prezentacije za financijsko izvještavanje opće namjene, ali može biti koristan i, ako je primjereno, u drugim okvirima financijskog izvještavanja, kao što su okviri financijskog izvještavanja za posebne namjene.
9. Ovaj MSRP usmjeren je na tvrdnje o vrednovanju te prezentaciji i objavljivanju, ali također obuhvaća, manje detaljno, potpunost, točnost, postojanje te prava i obveze.
10. Financijski instrumenti podložni su nesigurnosti procjene koja je u MRevS 540 definirana kao “nesigurnost računovodstvene procjene i povezanih

---

⁵ U ovom MSRP-u naizmjenično se koriste pojmovi "vrednovanje" i "mjerenje".

objavljivanja na inherentni nedostatak preciznosti u mjerenju.”⁶ Na nesigurnost procjene utječe, među ostalim čimbenicima, složenost financijskih instrumenata. Vrsta i pouzdanost dostupnih informacija za potporu mjerenju financijskih instrumenata uvelike se razlikuju, što utječe na nesigurnost procjene povezanu s njihovim mjerenjem. Ovaj MSRP koristi izraz "nesigurnost mjerenja" kako bi ukazao na nesigurnost procjene povezanu s mjerenjima fer vrijednosti.

Odjeljak I. – Osnovne informacije o financijskim instrumentima

11. U okvirima financijskog izvještavanja mogu postojati različite definicije financijskih instrumenata. Na primjer, Međunarodni standardi financijskog izvještavanja (MSFI) definiraju financijski instrument kao svaki ugovor koji dovodi do financijske imovine jednog subjekta i financijske obveze ili vlasničkog instrumenta drugog subjekta.⁷ Financijski instrumenti mogu biti novčana sredstva, vlasnički instrumenti drugog subjekta, ugovorno pravo ili obveza primanja ili isporuke novčanih sredstava ili razmjene financijske imovine ili obveza, određeni ugovori namireni u vlastitim vlasničkim instrumentima subjekta, određeni ugovori o nefinancijskim stavkama ili određeni ugovori koje izdaju osiguravatelji koji ne ispunjavaju definiciju ugovora o osiguranju. Ova definicija obuhvaća širok raspon financijskih instrumenata, od jednostavnih zajmova i depozita do složenih derivata, strukturiranih proizvoda i nekih ugovora o robi.
12. Financijski instrumenti razlikuju se po složenosti, iako složenost financijskog instrumenta može proizaći iz različitih izvora, kao što su:
- vrlo velik obujam pojedinačnih novčanih tokova, pri čemu nedostatak homogenosti zahtijeva analizu svakog od njih ili velikog broja grupiranih novčanih tokova kako bi se procijenio, na primjer, kreditni rizik (na primjer, osigurane dužničke obveze (CDO-ovi));
  - složene formule za određivanje novčanih tokova;
  - nesigurnost ili varijabilnost budućih novčanih tokova, poput one koja proizlazi iz kreditnog rizika, ugovora o opcijama ili financijskih instrumenata s dugim ugovornim rokovima.

Što je veća varijabilnost novčanih tokova uzrokovana promjenama tržišnih uvjeta, to će mjerenje fer vrijednosti financijskog instrumenta vjerojatno biti složenije i neizvjesnije. Povrh toga, ponekad financijski instrumenti koje je, obično, relativno lako vrednovati postaju složeni za vrednovanje zbog posebnih okolnosti, na primjer, instrumenata za koje je tržište postalo neaktivno ili koji imaju duge ugovorne rokove. Derivati i strukturirani

⁶ MRevS 540, točka 7(c)

⁷ Međunarodni računovodstveni standard (MRS) 32, *Financijski instrumenti: prezentacija*, točka 11.

proizvodi postaju složeniji kad su kombinacija pojedinačnih financijskih instrumenata. Povrh toga, računovodstvo financijskih instrumenata u određenim okvirima financijskog izvještavanja ili određenim tržišnim uvjetima može biti složeno.

13. Drugi izvor složenosti je obujam financijskih instrumenata koji se drže ili kojima se trguje. Iako jednostavna (plain vanilla) zamjena kamatnih stopa možda nije složena, subjekt koji ih ima velik broj može upotrebljavati sofisticirani informacijski sustav za identificiranje, procjenu vrijednosti i trgovanje tim instrumentima.

Svrha i rizici korištenja financijskih instrumenata

14. Financijski instrumenti koriste se za:
- zaštitu od rizika (hedging, op.prev.) (to jest, za promjenu postojećeg profila rizičnosti kojem je subjekt izložen). To uključuje:
    - terminske kupnje ili prodaje deviza kako bi se fiksirao budući devizni tečaj;
    - pretvaranje budućih kamatnih stopa u fiksne ili promjenjive kamatne stope korištenjem zamjena (swap, op. prev.);
    - kupnja opcijskog ugovora kako bi se subjektu pružila zaštita od određenog kretanja cijena, uključujući ugovore koji mogu sadržavati ugrađene derivate;
  - trgovanje (na primjer, kako bi se subjektu omogućilo da preuzme rizičnu poziciju kako bi imao koristi od kratkoročnih tržišnih kretanja); i
  - investicijske svrhe (na primjer, kako bi se subjektu omogućilo da iskoristi dugoročne prinose od ulaganja).
15. Upotrebom financijskih instrumenata mogu se smanjiti izloženosti određenim poslovnim rizicima, na primjer promjenama deviznih tečajeva, kamatnih stopa i cijena roba ili kombinacijama tih rizika. S druge strane, inherentne složenosti nekih financijskih instrumenata također mogu dovesti do povećanog rizika.
16. Poslovni rizik i rizik od značajnih pogrešnih prikazivanja povećavaju se kad menadžment i oni zaduženi za upravljanje:
- ne razumiju u potpunosti rizike korištenja financijskih instrumenata i nemaju dovoljno vještina i iskustva za upravljanje tim rizicima;
  - nemaju stručno znanje da ih na primjeren način vrednuju u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja;

- nemaju uspostavljene dostatne kontrole nad aktivnostima koje uključuju financijske instrumente; ili
  - neprimjereno se štite od rizika ili špekuliraju.
17. Propust menadžmenta da u potpunosti razumije rizike inherentne financijskom instrumentu može imati izravan učinak na sposobnost menadžmenta da upravlja tim rizicima na primjeren način i može u konačnici ugroziti održivost subjekta.
18. Glavne vrste rizika koje se primjenjuju na financijske instrumente navedene su u nastavku. Ovaj popis nije iscrpan i može se koristiti drugačija terminologija za opisivanje tih rizika ili za klasifikaciju komponenti pojedinačnih rizika.
- (a) Kreditni rizik (ili rizik druge ugovorne strane) je rizik da će jedna strana financijskog instrumenta uzrokovati financijski gubitak drugoj strani neispunjavanjem obveze i često se povezuje s prijevremenim dospijecem (default, op.prev.). Kreditni rizik uključuje rizik naplate, odnosno rizik da će obveza jedne strane u transakciji biti ispunjena bez naknade primljene od kupca ili druge ugovorne strane.
  - (b) Tržišni rizik je rizik da će fer vrijednost ili budući novčani tokovi financijskog instrumenta varirati zbog promjena tržišnih cijena. Primjeri tržišnog rizika uključuju valutni rizik, kamatni rizik, rizik cijene robe i kapitala.
  - (c) Rizik likvidnosti uključuje rizik nemogućnosti pravovremene kupnje ili prodaje financijskog instrumenta po primjerenj cijeni zbog nedostatka utrživosti za taj financijski instrument.
  - (d) Operativni rizik odnosi se na specifičnu obradu koja je potrebna za financijske instrumente. Operativni rizik može se povećati s povećanjem složenosti financijskog instrumenta, a loše upravljanje operativnim rizikom može povećati druge vrste rizika. Operativni rizik uključuje:
    - (i) rizik da kontrole confirmiranjem i usklađivanjem nisu prikladne, što rezultira nepotpunim ili netočnim evidentiranjem financijskih instrumenata;
    - (ii) rizike postojanja neprikladne dokumentacija o transakcijama i nedovoljnog monitoringa tih transakcija;
    - (iii) rizik od netočno evidentiranja i obrade transakcija, te upravljanja njihovim rizicima što narušava odražavanje ekonomičnosti cjelokupnog trgovanja;

- (iv) rizik od neprimjerenog oslanjanja osoblja na točnost tehnika vrednovanja, bez adekvatne provjere, te se transakcije stoga pogrešno vrednuju ili se njihov rizik nepravilno mjeri;
- (v) rizik da korištenje financijskih instrumenata nije na adekvatan način uključeno u subjektive politike i postupke upravljanja rizicima;
- (vi) rizik od gubitka koji proizlazi iz neadekvatnih ili neoperativnih unutarnjih procesa i sustava ili vanjskih događaja, uključujući rizik od prijevare iz unutarnjih i vanjskih izvora;
- (vii) rizik od neadekvatnog ili nepravodobnog održavanja tehnika vrednovanja koje se koriste za mjerenje financijskih instrumenata;
- (viii) pravni rizik, koji je sastavni dio operativnog rizika, i odnosi se na gubitke koji proizlaze iz pravne ili regulatorne radnje kojom se poništava ili na drugi način onemogućuje postupanje krajnjeg korisnika ili njegove druge ugovorne strane u skladu s uvjetima ugovora ili povezanim aranžmanima o prijeboju. Na primjer, pravni rizik mogao bi proizaći iz nedovoljne ili netočne dokumentacije za ugovor, nemogućnosti provedbe sporazuma o prijeboju u stečaju, nepovoljnih promjena poreznih zakona ili drugih propisa kojima se subjektima zabranjuje ulaganje u određene vrste financijskih instrumenata.

19. Ostala razmatranja relevantna za rizike korištenja financijskih instrumenata uključuju:

- Rizik od prijevare koji se može povećati ako, na primjer, zaposlenik koji je u mogućnosti izvršiti financijsku prijevaru razumije i financijske instrumente i postupke za njihovo računovodstvo, ali menadžment i osobe zadužene za upravljanje imaju manji stupanj razumijevanja.
- Rizik da se glavni aranžmani o prijeboju⁸ možda neće pravilno odražavati u financijskim izvještajima.
- Rizik da se neki financijski instrumenti mogu promijeniti iz imovine u obvezu i obratno tijekom njihova trajanja te da takve promjene mogu nastati u kratkom vremenu.

⁸ Subjekt koji obavlja određeni broj transakcija s financijskim instrumentima s jednom ugovornom stranom može s tom ugovornom stranom sklopiti glavni sporazum o prijeboju. Takvim se sporazumom predviđa jedna neto namira svih financijskih instrumenata obuhvaćenih sporazumom u slučaju neispunjavanja obveze iz bilo kojeg ugovora.

Kontrole koje se odnose na financijske instrumente

20. Opseg subjektovog korištenja financijskih instrumenata i stupanj složenosti instrumenata važne su odrednice potrebne razine sofisticiranosti interne kontrole subjekta. Na primjer, manji subjekti mogu upotrebljavati manje strukturirane proizvode te jednostavne procese i postupke za postizanje svojih ciljeva.
21. Često je uloga onih koji su zaduženi za upravljanje da odrede ton te odobre i nadziru opseg korištenja financijskih instrumenata dok je uloga menadžmenta upravljati izloženošću subjekta tim rizicima i osigurati monitoring izloženosti rizicima. Menadžment i, ako je primjereno, osobe zadužene za upravljanje također su odgovorne za oblikovanje i implementaciju sustava internih kontrola kako bi se omogućila priprema financijskih izvještaja u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja. Veća je vjerojatnost da će interna kontrola subjekta nad financijskim instrumentima biti djelotvorna ako su menadžment i oni koji su zaduženi za upravljanje:
- (a) uspostavili primjereno kontrolno okruženje, postoji aktivno sudjelovanje onih koji su zaduženi za upravljanje u kontroli korištenja financijskih instrumenata, logična organizacijska struktura s jasnom dodjelom ovlasti i odgovornosti te primjerene politike i postupci na području ljudskih potencijala. Osobito su potrebna jasna pravila o tome u kojoj mjeri je odgovornima za aktivnosti vezanim uz financijske instrumente dopušteno djelovati. Takva pravila uzimaju u obzir sva pravna ili regulatorna ograničenja korištenja financijskih instrumenata. Na primjer, određeni subjekti javnog sektora možda nemaju ovlasti za korištenje derivata u poslovanju;
  - (b) uspostavili proces upravljanja rizikom u odnosu na veličinu subjekta i složenost njegovih financijskih instrumenata (na primjer, u nekim subjektima može postojati formalna funkcija upravljanja rizikom);
  - (c) uspostavili informacijske sustave koji onima koji su zaduženi za upravljanje pružaju razumijevanje vrste aktivnosti vezane za financijske instrumente i povezane rizike, uključujući adekvatnu dokumentaciju o transakcijama;
  - (d) oblikovali, implementirali i dokumentirali sustav internih kontrola za:
    - pružanje razumnog uvjerenja da je subjektovo korištenje financijskih instrumenata u okviru njegovih politika upravljanja rizicima;
    - pravilno prezentiranje financijskih instrumenata u financijskim izvještajima;

- osiguranje usklađenosti subjekta s primjenjivim zakonima i propisima;
- monitoring rizika.

U Dodatku se navode primjeri kontrola koje mogu postojati u subjektu koji obavlja transakcije s financijskim instrumentima u velikom obujmu; i

- (e) uspostavili primjerene računovodstvene politike, uključujući politike vrednovanja, u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja.
22. Ključni elementi postupaka upravljanja rizicima i internih kontrola koji se odnose na financijske instrumente subjekta uključuju:
- utvrđivanje pristupa za definiranje iznosa izloženosti riziku koji je subjekt spreman prihvatiti pri sudjelovanju u transakcijama s financijskim instrumentima (to se može nazvati njegovim "apetitom za rizik"), uključujući politike za ulaganje u financijske instrumente i kontrolni okvir u kojem se provode aktivnosti vezane za financijske instrumente;
  - uspostavljanje postupaka za dokumentiranje i odobravanje novih vrsta transakcija s financijskim instrumentima koji uzimaju u obzir računovodstvene, regulatorne, pravne, financijske i operativne rizike povezane s takvim instrumentima;
  - obrada transakcija s financijskim instrumentima, uključujući confirmiranje i usklađivanje novčanih sredstava i udjela u imovini s vanjskim izvještajima te proces plaćanja;
  - segregacija dužnosti između onih koji ulažu ili trguju financijskim instrumentima i onih koji su odgovorni za obradu, vrednovanje i potvrđivanje takvih instrumenata. Na primjer, funkcija razvoja modela koja pomaže u određivanju cijena poslova manje je objektivna od one koja je funkcionalno i organizacijski odvojena od prednjeg ureda;
  - postupke i kontrole vrednovanja, uključujući kontrole nad podacima o cijenama dobivenima od trećih strana; i
  - monitoring kontrola.
23. Vrsta rizika često se razlikuje između subjekata s velikom količinom i raznolikošću financijskih instrumenata i onih koji imaju samo nekoliko transakcija s financijskim instrumentima. To rezultira različitim pristupima internoj kontroli. npr:
- Obično će institucija s velikom količinom financijskih instrumenata kao okruženje imati prostor za trgovanje u kojem postoje

specijalizirani trgovci te postoji podjela dužnosti između tih trgovaca i back office-a (to je operativna funkcija koja provjerava podatke o obavljenim trgovanjima te time osigurava da oni nisu pogrešni i obavlja potrebne prijenose). U takvim okruženjima trgovci će obično usmeno inicirati ugovore putem telefona ili putem elektroničke platforme za trgovanje. Obuhvaćanje relevantnih transakcija i točno evidentiranje financijskih instrumenata u takvom okruženju znatno je veći izazov nego za subjekt koji ima samo nekoliko financijskih instrumenata čije se postojanje i potpunost često mogu potvrditi potvrdom banke nekolicini banaka.

- S druge strane, subjekti koji imaju mali broj financijskih instrumenata često nemaju podjelu dužnosti, a pristup tržištu je ograničen. U takvim slučajevima, iako je možda lakše identificirati transakcije financijskih instrumenata, postoji rizik u tome što se menadžment može osloniti na ograničen broj zaposlenih što može povećati rizik započinjanja neovlaštenih transakcija ili neevidentiranja transakcija.

Potpunost, točnost i postojanje

24. U točkama 25. – 33. opisane su kontrole i procesi koji mogu biti uspostavljeni u subjektima s velikom količinom transakcija financijskim instrumentima, uključujući one s prostorijama za trgovanje. S druge strane, subjekt koji nema veliku količinu transakcija financijskih instrumenata možda nema te kontrole i procese, ali umjesto toga može potvrditi svoje transakcije s drugom ugovornom stranom ili klirinškom kućom. To može biti relativno jednostavno jer subjekt može obavljati transakcije samo s jednom ili dvije druge ugovorne strane.

Potvrde o trgovanju i klirinške institucije

25. Općenito, za transakcije koje obavljaju financijske institucije uvjeti financijskih instrumenata dokumentirani su u potvrdama koje razmjenjuju ugovorne strane i u pravnim ugovorima. Klirinške institucije služe za monitoring razmjene potvrda usklađivanjem s trgovanjima i njihovim podmirivanjem. Središnja klirinška institucija povezana je s burzom i subjekti koji obavljaju podmirivanja putem klirinških institucija obično imaju procese za upravljanje informacijama koje su dostavljene klirinškoj instituciji.
26. Nisu sve transakcije podmirene putem takve razmjene. Na mnogim drugim tržištima postoji ustaljena praksa dogovaranja uvjeta transakcija prije početka podmirivanja. Kako bi taj proces bio djelotvoran, taj se proces mora provoditi odvojeno od onih koji trguju financijskim instrumentima da bi se rizik prijevare sveo na najmanju moguću mjeru. Na drugim tržištima transakcije se potvrđuju nakon početka podmirivanja, a ponekad zaostaci u potvrđivanju rezultiraju početkom podmirivanja prije nego što se svi uvjeti u potpunosti ugovore. To predstavlja dodatni rizik jer se subjekti koji posluju moraju

oslanjati na alternativna sredstva za postizanje ugovora o trgovanju. To može uključivati:

- provedbu rigoroznih usklađivanja između evidencije onih koji trguju financijskim instrumentima i onih koji ih podmiruju (važna je snažna podjela odgovornosti između njih), u kombinaciji sa snažnim nadzornim kontrolama nad onima koji trguju financijskim instrumentima kako bi se osigurao integritet transakcija;
- provjeru sumarne dokumentacije druge ugovorne strane u kojoj se ističu ključni uvjeti čak i ako nisu ugovoreni potpuni uvjeti; i
- temeljitu provjeru dobiti i gubitaka trgovaca kako bi se osigurala sukladnost s onim što je izračunao back office.

Usklađivanja s bankama i skrbnicima

27. Neke vrste financijskih instrumenata, kao što su obveznice i dionice, mogu se držati u zasebnim depozitorijima. Povrh toga, većina financijskih instrumenata u nekom trenutku rezultira plaćanjima u novcu i često ti novčani tokovi počinju rano u tijeku trajanja ugovora. Ta novčana plaćanja i primitci proći će kroz bankovni račun subjekta. Redovito usklađivanje evidencija subjekta s evidencijom vanjskih banaka i skrbnika omogućuje subjektu osigurati pravilno evidentiranje transakcija.
28. Treba napomenuti da svi financijski instrumenti ne dovode do novčanog toka u ranim fazama trajanja ugovora ili se ne mogu evidentirati kod burze ili skrbnika. Ako je to slučaj, procesi usklađivanja neće identificirati izostavljeno ili netočno zabilježeno trgovanje te su važnije kontrole konfirmiranjem. Čak i ako je takav novčani tok točno zabilježen u ranim fazama vijeka trajanja instrumenta, time se ne osigurava točno evidentiranje svih obilježja ili uvjeta instrumenta (na primjer, rok dospijeca ili mogućnost prijevremenog raskida).
29. Povrh toga, kretanje novčanih sredstava može biti vrlo malo u kontekstu ukupne veličine trgovanja ili subjektive vlastite bilance te ih stoga može biti teško utvrditi. Vrijednost usklađivanja povećava se kada financije ili drugo osoblje back office-a provjerava unose na svim računima glavne knjige kako bi se osiguralo da su valjani i dokumentirani. Taj proces će pomoći pri utvrđivanju nisu li protuknjiženja novčanim stavkama povezanim s financijskim instrumentima pravilno evidentirana. Provjera računa na kojima se knjiže nerazjašnjene stavke i klirinških računa važna je bez obzira na stanje na računu jer na računu mogu postojati stavke za uskladbu koje se prebijaju.
30. U subjektima s velikim brojem transakcija s financijskim instrumentima kontrole usklađivanja i konfirmiranja mogu se automatizirati i, ako jesu, moraju postojati adekvatne IT kontrole kako bi ih se podržalo. Osobito su potrebne kontrole koje osiguravaju da se podaci u potpunosti i točno

preuzimaju iz vanjskih izvora (kao što su banke i skrbnici) i iz evidencije subjekta te da ih se ne mijenja prije ili tijekom usklađivanja. Kontrole su također potrebne kako bi se osiguralo da su kriteriji na temelju kojih se unosi sučeljavaju dovoljno ograničavajući kako bi se spriječilo netočno odobravanje stavki usklađivanja.

Ostale kontrole nad cjelovitošću, točnošću i postojanjem

31. Složenost svojstvena nekim financijskim instrumentima znači da neće uvijek postojati očit način na koji bi ih trebalo evidentirati u sustavima subjekta. U takvim slučajevima menadžment može uspostaviti kontrolne procese za monitoring politika kojima se propisuje kako se određene vrste transakcija mjere, evidentiraju i o njima izvještava. Te su politike obično uspostavljene i prethodno provjerene od strane primjereno kvalificiranog osoblja koje može razumjeti ukupne učinke financijskih instrumenata koji se knjiže.
32. Neke transakcije mogu biti otkazane ili izmijenjene nakon početnog izvršenja. Primjenom primjerenih kontrola koje se odnose na otkazivanje ili izmjenu mogu se ublažiti rizici od značajnog pogrešnog prikazivanja zbog prijevare ili pogreške. Osim toga, subjekt može imati uspostavljen proces ponovnog confirmiranja trgovanja koja su otkazana ili izmijenjena.
33. U financijskim institucijama s velikim volumenom trgovanja, nadređeni zaposlenik obično provjerava dnevne dobitke i gubitke u knjigama pojedinačnih trgovaca kako bi procijenio jesu li razumni na temelju znanja zaposlenika o tržištu. Na taj način može se omogućiti menadžmentu utvrđivanje nisu li određena trgovanja u potpunosti ili točno evidentirana ili identificiranje prijevare počinjene od strane određenog trgovca. Važno je postojanje postupaka autorizacije transakcija koji podržavaju provjeru od strane nadređenih.

Vrednovanje financijskih instrumenata

Zahtjevi financijskog izvještavanja

34. U mnogim okvirima financijskog izvještavanja financijski instrumenti, uključujući ugrađene derivate, često se mjere po fer vrijednosti u svrhu prezentiranja bilance, izračuna dobiti ili gubitka i/ili objavljivanja. Općenito, cilj je mjerenja fer vrijednosti doći do cijene po kojoj bi se uredna transakcija odvijala između sudionika na tržištu na datum mjerenja u skladu s postojećim tržišnim uvjetima; to jest, to nije transakcijska cijena za prisilnu likvidaciju ili prodaju u nuždi. U ispunjavanju tog cilja uzimaju se u obzir sve relevantne dostupne informacije o tržištu.
35. Mjerenja fer vrijednosti financijske imovine i financijskih obveza mogu nastati i pri početnom evidentiranju transakcija i kasnije kod promjena vrijednosti. Promjene u mjerenjima fer vrijednosti koje se događaju tijekom vremena mogu se tretirati na različite načine u različitim okvirima

financijskog izvještavanja. Na primjer, takve se promjene mogu evidentirati kao dobit ili gubitak ili se mogu evidentirati u ostaloj sveobuhvatnoj dobiti. Također, ovisno o primjenjivom okviru financijskog izvještavanja, može biti zahtijevano da se cijeli financijski instrument ili samo njegov sastavni dio (na primjer, ugrađeni derivat kada se zasebno obračunava) mjeri po fer vrijednosti.

36. Neki okviri financijskog izvještavanja uspostavljaju hijerarhiju fer vrijednosti kako bi se razvila veća dosljednost i usporedivost u mjerenjima fer vrijednosti i povezanim objavljivanjima. Ulazni podaci mogu se svrstati u različite razine kao što su:
- Ulazni podaci razine 1— kotirane cijene (neusklađene) na aktivnim tržištima za identičnu financijsku imovinu ili financijske obveze kojima subjekt može pristupiti na datum mjerenja.
  - Ulazni podaci razine 2— ulazni podaci osim kotiranih cijena uključenih u razinu 1 koji su izravno ili neizravno vidljivi za financijsku imovinu ili financijsku obvezu. Ako financijska imovina ili financijska obveza ima određenu (ugovornu) odredbu, ulazni podaci razine 2 moraju biti vidljivi tijekom gotovo cijelog razdoblja trajanja financijske imovine ili financijske obveze. Ulazni podaci razine 2 uključuju sljedeće:
    - kotirane cijene slične financijske imovine ili financijskih obveza na aktivnim tržištima,
    - kotirane cijene za identičnu ili sličnu financijsku imovinu ili financijske obveze na tržištima koja nisu aktivna,
    - ulazne podatke osim kotiranih cijena koji su vidljive za financijsku imovinu ili financijsku obvezu (na primjer, kamatne stope i krivulje prinosa vidljive u uobičajenim intervalima, implicirane volatilnosti i kreditni rasponi (spread, op. prev.),
    - ulazne podatke koji su uglavnom izvedeni iz ili potkrijepljeni vidljivim tržišnim podacima pomoću korelacije ili na drugi način (tržišno potkrijepljeni ulazni podaci).
  - Ulazni podaci razine 3— ulazni podaci za financijsku imovinu ili financijsku obvezu koji nisu vidljivi. Nevidljivi ulazni podaci upotrebljavaju se za mjerenje fer vrijednosti u mjeri u kojoj relevantni vidljivi ulazni podaci nisu dostupni, čime se omogućuje postupanje u situacijama u kojima na datum mjerenja postoji mala, ako i takva, tržišna aktivnost za financijsku imovinu ili financijsku obvezu.

Općenito, nesigurnost mjerenja povećava se kako se financijski instrument pomiče s razine 1 na razinu 2 ili s razine 2 na razinu 3. Također, unutar razine 2 može postojati širok raspon nesigurnosti mjerenja ovisno o vidljivosti ulaznih podataka, složenosti financijskog instrumenta, njegovom vrednovanju i drugim

čimbenicima.

37. Određeni okviri financijskog izvještavanja mogu zahtijevati od ili dopustiti subjektu provedbu uskladbi zbog nesigurnosti procjene radi usklađenja s rizicima koje bi sudionik na tržištu proveo u određivanju cijena kako bi uzeo u obzir nesigurnosti rizika povezanih s određivanjem cijena ili novčanim tokovima financijskog instrumenta. Na primjer:
- Prilagodbe modela. Neki modeli mogu imati poznati nedostatak ili rezultat kalibracije može ukazati na nedostatak u mjerenju fer vrijednosti u skladu s okvirom financijskog izvještavanja.
  - Prilagodbe zbog kreditnog rizika. Neki modeli ne uzimaju u obzir kreditni rizik, uključujući rizik druge ugovorne strane ili vlastiti kreditni rizik.
  - Prilagodbe zbog likvidnosti. Neki modeli izračunavaju srednju tržišnu cijenu, iako okvir financijskog izvještavanja može zahtijevati upotrebu iznosa prilagođenog zbog likvidnosti, kao što je raspon između prodajne i kupovne cijene. Druga, više prosudbena, prilagodba zbog likvidnosti uvažava da su neki financijski instrumenti nelikvidni što utječe na vrednovanje.
  - Ostale prilagodbe zbog rizika. Vrijednost izmjerena primjenom modela koji ne uzima u obzir sve druge čimbenike koje bi sudionici na tržištu uzeli u obzir pri određivanju cijene financijskog instrumenta možda neće predstavljati fer vrijednost na datum mjerenja te će je stoga možda trebati osobito prilagoditi kako bi bila u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja.

Prilagodbe nisu primjerene ako se njima prilagođava mjerenje i vrednovanje financijskog instrumenta na način da se time odstupa od fer vrijednosti koja je definirana primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja, na primjer zbog konzervativnosti.

Vidljivi i nevidljivi ulazni podaci

38. Kao što je već spomenuto, okviri financijskog izvještavanja često kategoriziraju ulazne podatke prema stupnju vidljivosti. Kako se aktivnost na tržištu financijskih instrumenata smanjuje, a vidljivost ulaznih podataka opada, povećava se nesigurnost mjerenja. Vrsta i pouzdanost raspoloživih informacija za potporu vrednovanju financijskih instrumenata varira ovisno o vidljivosti ulaznih podataka za mjerenje, na što utječe priroda tržišta (na primjer, razina tržišne aktivnosti i je li ona putem burze ili na slobodnim tržištima (OTC)). U skladu s tim, postoji kontinuum vrste i pouzdanosti dokaza koji se koriste za potporu vrednovanju, a menadžmentu postaje teže pribaviti informacije za potporu vrednovanju kada tržišta postanu neaktivna i ulazni podaci postanu manje vidljivi.

39. Ako vidljivi ulazni podaci nisu dostupni, subjekt upotrebljava nevidljive podatke (ulazni podaci razine 3) koji odražavaju pretpostavku koju bi tržišni sudionici koristili pri određivanju cijena financijske imovine ili financijske obveze uključujući pretpostavke o riziku. Nevidljivi ulazni podaci stvaraju se pomoću najboljih dostupnih informacija u ovim okolnostima. Pri stvaranju nevidljivih ulaznih podataka subjekt može započeti s vlastitim podacima koji se prilagođavaju ako razumno dostupne informacije upućuju na to da bi (a) drugi tržišni sudionici upotrebljavali različite podatke ili (b) postoji nešto posebno za subjekt što nije dostupno drugim sudionicima na tržištu (na primjer, sinergija specifična za subjekt).

Učinci neaktivnih tržišta

40. Nesigurnost mjerenja se povećava, a vrednovanje je složenije kada tržišta na kojima se trguje financijskim instrumentima ili njihovim sastavnim dijelovima postanu neaktivna. Ne postoji jasni trenutak u kojem aktivno tržište postaje neaktivno, iako okviri financijskog izvještavanja mogu pružiti smjernice o tom pitanju. Karakteristike neaktivnog tržišta uključuju znatan pad količine i razine aktivnosti trgovanja, dostupne cijene značajno variraju tijekom vremena ili među tržišnim sudionicima ili cijene nisu aktualne. Međutim, za procjenu je li tržište neaktivno potrebna je prosudba.
41. Ako su tržišta neaktivna, navedene cijene mogu biti neaktualne (to jest zastarjele) i ne mogu predstavljati cijene po kojima bi tržišni sudionici mogli trgovati ili mogu predstavljati prisilne transakcije (primjerice kada prodavatelj mora prodati imovinu kako bi ispunio regulatorne ili pravne zahtjeve, mora odmah otuđiti imovinu kako bi stvorio likvidnost ili postojanje jednog potencijalnog kupca kao rezultat nametnutih pravnih ili vremenskih ograničenja). U skladu s tim, vrednovanja se razvijaju na temelju ulaznih podataka razine 2 i razine 3. U takvim okolnostima subjekti mogu:
- voditi politiku vrednovanja koja uključuje postupak utvrđivanja jesu li dostupni ulazni podaci prve razine;
  - razumjeti način na koji su izračunane određene cijene ili ulazni podaci iz vanjskih izvora koji se upotrebljavaju kao ulazni podaci za tehnike vrednovanja kako bi se procijenila njihova pouzdanost. Na primjer, na aktivnom tržištu, brokerska ponuda financijskog instrumenta kojim se nije trgovalo vjerojatno će odražavati stvarne transakcije na sličnom financijskom instrumentu, ali kako tržište postaje manje aktivno, brokerska ponuda može se više oslanjati na vlasničke tehnike vrednovanja za određivanje cijena;
  - razumjeti način na koji pogoršanje uvjeta poslovanja utječe na drugu ugovornu stranu, kao i može li pogoršanje uvjeta poslovanja u subjektima sličnima drugoj ugovornoj strani ukazivati na to da druga

ugovorna strana možda neće ispuniti svoje obveze (tj. rizik od neispunjavanja obveza);

- imati pravila za prilagodbu nesigurnostima mjerenja. Takve prilagodbe mogu uključivati prilagodbe modela, prilagodbe zbog nedostatne likvidnosti, prilagodbe zbog kreditnog rizika i druge prilagodbe zbog rizika;
- imati mogućnost izračuna raspona realističnih ishoda s obzirom na postojeće nesigurnosti, na primjer provođenjem analize osjetljivosti; i
- imati pravila za utvrđivanje kad ulazni podaci mjerenja fer vrijednosti prelaze na drugu razinu hijerarhije fer vrijednosti.

42. Posebne poteškoće mogu se razviti ako dođe do ozbiljnog ograničavanja ili čak prestanka trgovanja određenim financijskim instrumentima. U tim okolnostima možda će biti potrebno vrednovati financijske instrumente koji su prethodno bili vrednovani korištenjem tržišnih cijena primjenom modela.

Menadžmentov proces vrednovanja

43. Tehnike koje menadžment može koristiti za vrednovanje svojih financijskih instrumenata uključuju vidljive cijene, nedavne transakcije i modele koji koriste vidljive ili nevidljive ulazne podatke. Menadžment također može koristiti:

- (a) izvor cijena treće strane, kao što je usluga određivanja cijena ili ponuda brokera;
- (b) stručnjaka za vrednovanje.

Izvori cijena trećih strana i stručnjaci za vrednovanje mogu koristiti jednu ili više tih tehnika vrednovanja.

44. U mnogim okvirima financijskog izvještavanja najbolji dokaz o fer vrijednosti financijskog instrumenta nalazi se u istovremenim transakcijama na aktivnom tržištu (tj. ulaznim podacima razine 1). U takvim slučajevima vrednovanje financijskog instrumenta može biti relativno jednostavno. Kotirane cijene financijskih instrumenata koji su uvršteni na burze ili kojima se trguje na likvidnim slobodnim tržištima (OTC) mogu biti dostupne iz izvora kao što su financijske publikacije, sama burza ili iz izvora trećih strana za određivanje cijena. Kad se koriste navedene cijene, važno je da menadžment razumije osnovu na kojoj se daje ponuda kako bi se osiguralo da cijena odražava tržišne uvjete na datum mjerenja. Kotirane cijene pribavljene iz publikacija ili na burzama mogu pružiti dostatne dokaze o fer vrijednosti ako, na primjer:

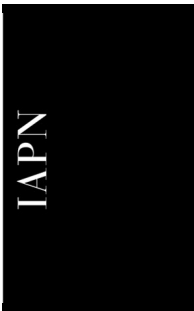
- (a) cijene nisu neaktualne ili "zastarjele" (na primjer, ako se ponuda temelji na posljednjoj cijeni trgovanja, a trgovanje se dogodilo prije nekog vremena); i

- (b) ponude su cijene po kojima bi trgovci stvarno trgovali financijskim instrumentom s dovoljnom učestalošću i volumenom.
45. Ako ne postoji trenutna vidljiva tržišna cijena za financijski instrument (tj. ulazni podatak razine 1), subjekt će morati prikupiti druge pokazatelje cijena koje će upotrijebiti u tehnici vrednovanja za vrednovanje financijskog instrumenta. Pokazatelji cijena mogu uključivati:
- nedavne transakcije, uključujući transakcije istim instrumentom nakon datuma financijskih izvještaja. Razmatra se treba li obaviti prilagodbu za promjene tržišnih uvjeta između datuma mjerenja i datuma izvršene transakcije jer te transakcije ne ukazuju nužno na tržišne uvjete koji su postojali na datum financijskih izvještaja. Osim toga, moguće je da transakcija predstavlja prisilnu transakciju i stoga nije indikacija cijene u urednom trgovanju.
  - tekuće ili nedavne transakcije sličnim instrumentima, često poznate kao "zamjensko" („proxy“, op. prev.) određivanje cijene. Trebat će provesti prilagodbe zamjenskih cijena kako bi se odrazilo razlike između njih i instrumenta kojemu se određuje cijena, na primjer, kako bi se u obzir uzele razlike u likvidnosti ili kreditnom riziku između tih dvaju instrumenata.
  - indeksi za slične instrumente. Kao i kod transakcija sličnim instrumentima, trebat će izvršiti prilagodbe kako bi se odrazila razlika između instrumenta koji se procjenjuje i instrumenata iz kojih je izveden korišteni indeks.
46. Očekuje se da će menadžment dokumentirati svoje politike vrednovanja i model koji je korišten za vrednovanje određenog financijskog instrumenta, uključujući razloge za korišteni(e) model(e), odabir pretpostavki u metodologiji vrednovanja i subjektovo razmatranje o tome jesu li potrebne prilagodbe za nesigurnost mjerenja.

Modeli

47. Modeli se mogu upotrebljavati za vrednovanje financijskih instrumenata ako se cijena ne može izravno promatrati na tržištu. Modeli mogu biti jednostavni kao što je uobičajena formula za određivanje cijena obveznica ili uključivati složene, posebno razvijene softverske alate za vrednovanje financijskih instrumenata s ulaznim podacima razine 3. Mnogi modeli temelje se na izračunima diskontiranog novčanog toka.
48. Modeli obuhvaćaju metodologiju, pretpostavke i podatke. Metodologija opisuje pravila ili načela kojima se uređuje odnos između varijabli u vrednovanju. Pretpostavke uključuju procjene nesigurnih varijabli koje se koriste u modelu. Podaci mogu sadržavati stvarne ili hipotetske informacije o financijskom instrumentu ili druge ulazne podatke za financijski instrument.

49. Ovisno o okolnostima, pitanja koja subjekt može rješavati pri utvrđivanju ili validaciji modela financijskog instrumenta uključuju:
- validira li se model prije uporabe, uz periodične provjere kako bi se osiguralo da je još uvijek prikladan za namjeravanu uporabu. Subjektov postupak validacije može uključivati procjenu:
    - teoretske ispravnosti metodologije i njenog matematičkog integriteta, uključujući primjerenost parametara i osjetljivosti.
    - dosljednosti i potpunosti ulaznih podataka modela u odnosu na tržišne prakse te jesu li primjereni ulazni podaci raspoloživi za uporabu u modelu.
  - postoje li primjerene politike kontrole nad promjenama, postupci i sigurnosne kontrole nad modelom,
  - mijenja li se model primjereno ili prilagođava pravodobno promjenama tržišnih uvjeta,
  - kalibrira li se, pregledava i ispituje li se model periodički u odnosu na valjanost u odvojenoj i objektivnoj službi. Time se osigurava da je izlazni podatak modela fer prikaz vrijednosti koju bi tržišni sudionici pripisali financijskom instrumentu,
  - maksimizira li model korištenje relevantnih vidljivih ulaznih podataka i minimizira li korištenje nevidljivih ulaza,
  - obavljaju li se prilagodbe rezultata modela tako da odražavaju pretpostavke koje bi tržišni sudionici koristili u sličnim okolnostima,
  - je li model adekvatno dokumentiran, uključujući namjeravane primjene i ograničenja i njegove ključne parametre, potrebne podatke, rezultate svih provedenih validacijskih analiza i sve prilagodbe rezultata modela.

Primjer običnog financijskog instrumenta

50. U nastavku je opisano kako se modeli mogu primijeniti za vrednovanje običnog financijskog instrumenta, poznatog kao vrijednosni papir koji je pokriven imovinom.⁹ Budući da se vrijednosnice pokrivene imovinom često vrednuju na temelju ulaznih podataka razine 2 ili 3, često se vrednuju pomoću modela i uključuju:
- Razumijevanje vrste vrijednosnice – uzimajući u obzir (a) osnovni instrument osiguranja; i (b) uvjete vrijednosnice. Osnovni instrument

⁹ Vrijednosni papir koji je pokriven imovinom financijski je instrument koji je pokriven skupom osnovne imovine (poznate kao kolateral, kao što su potraživanja po kreditnim karticama ili krediti za vozila) i izvodi vrijednost i prinos iz te osnovne imovine.

osiguranja koristi se za procjenu rokova i iznosa novčanih tokova kao što su plaćanja po osnovi hipotekarnih kamata ili kamata na kreditne kartice i glavnice.

- Razumijevanje uvjeta vrijednosnice – ovo uključuje ocjenu ugovornih prava na novčane tokove, kao što je redosljed otplate i sve događaje prijevremenog dospelja (default, op. prev.). Redosljed otplate, često poznat kao nadređenost (senioritet, op. prev.), odnosi se na uvjete koji zahtijevaju da se nekim kategorijama imatelja vrijednosnica (nadređeni dug) otplaćuje dug prije nego drugima (podređeni dug). Prava svake kategorije imatelja vrijednosnica na novčane tokove, koja se često nazivaju "vodopad" novčanog toka, zajedno s pretpostavkama o rokovima i iznosu novčanih tokova koriste se za dobivanje skupa procijenjenih novčanih tokova za svaku kategoriju imatelja vrijednosnica. Očekivani novčani tokovi zatim se diskontiraju kako bi se izvela procijenjena fer vrijednost.

51. Na novčane tokove vrijednosnice pokrivenne imovinom mogu utjecati predujmovi iz osnovnog instrumenta osiguranja te potencijalni rizik neispunjavanja obveza (default, op. prev.) i posljedično veličinu procijenjenih gubitaka. Pretpostavke o predujmovima, ako je primjenjivo, općenito se temelje na procjeni tržišnih kamatnih stopa za sličan instrument osiguranja u odnosu na instrument osiguranja na kojem se temelji vrijednosnica. Na primjer, ako su se tržišne kamatne stope za hipoteke smanjile, osnovne hipoteke vezane za vrijednosnicu mogu ostvariti veće stope predujma nego što se prvotno očekivalo. Procjena potencijalnog rizika neispunjenja obveza i veličine gubitaka uključuje pomnu procjenu osnovnog instrumenta osiguranja i zajmoprimaca radi procjene stope neispunjavanja obveza (defaultna stopa, op. prev.). Na primjer, ako osnovni instrument osiguranja obuhvaća stambene hipoteke, na veličinu gubitaka mogu utjecati procjene cijena stambenih nekretnina tijekom razdoblja vrijednosnice.

Izvori za određivanje cijena kod trećih strana

52. Subjekti mogu koristiti izvore za određivanje cijena kod trećih strana kako bi dobili informacije o fer vrijednosti. Za pripremu financijskih izvještaja subjekta, uključujući vrednovanje financijskih instrumenata i pripremu objavljivanja u financijskim izvještajima koja se odnose na te instrumente, može biti potrebno stručno znanje koje menadžment ne posjeduje. Subjekti možda neće moći razviti primjerene tehnike vrednovanja, uključujući modele koji se mogu koristiti u vrednovanju te mogu koristiti izvor za određivanje cijena kod treće strane kako bi došli do vrijednosti ili do objavljivanja za financijske izvještaje. To osobito može biti slučaj kod manjih subjekata ili u subjektima koji nemaju veliki volumen transakcija s financijskim instrumentima (na primjer, nefinancijske institucije s odjelima riznice). Iako

je menadžment koristio izvor za određivanje cijena kod treće strane, menadžment je u konačnici odgovoran za vrednovanje.

53. Izvori za određivanje cijena kod trećih strana također se mogu koristiti jer subjekt možda neće moći procijeniti neku količinu vrijednosnica u kratkom vremenu. To je često slučaj s investicijskim fondovima kojima se trguje i koji moraju svaki dan odrediti neto vrijednost imovine. U drugim slučajevima, menadžment može imati vlastiti proces određivanja cijena, ali koristiti izvore za određivanje cijena kod trećih strana kako bi potvrdila vlastite procjene.
54. Zbog jednog ili više tih razloga većina subjekata koristi izvore za određivanje cijena kod trećih strana pri vrednovanju vrijednosnica kao primarni izvor ili kao izvor potvrđivanja njihovih vlastitih vrednovanja. Izvori za određivanje cijena kod trećih strana obično spadaju u sljedeće kategorije:
- usluge određivanja cijena, uključujući usluge određivanja konsenzusnih cijena; i
  - brokeri koji preispituju brokerske ponude.

Usluge određivanja cijena

55. Usluge određivanja cijena subjektima pružaju cijene i podatke povezane s cijenama za različite financijske instrumente, često obavljajući dnevna vrednovanja velikog broja financijskih instrumenata. Ta se vrednovanja mogu provesti prikupljanjem tržišnih podataka i cijena iz vrlo različitih izvora, uključujući održavatelje tržišta te u određenim slučajevima korištenjem tehnika internih vrednovanja kako bi se izvele procijenjene fer vrijednosti. U uslugama određivanja cijena mogu se kombinirati brojni pristupi kako bi se došlo do cijene. Usluge određivanja cijena često se koriste kao izvor cijena na temelju ulaznih podataka razine 2. Usluge određivanja cijena mogu imati snažne kontrole nad načinom na koji se dolazi do cijene, a njihovi klijenti često uključuju širok raspon stranaka, uključujući ulagatelje na strani kupnje i prodaje, funkcije back i middle office-a, revizore i druge.
56. Pružatelji usluge određivanja cijena često imaju formalizirani proces putem kojeg kupci mogu osporiti cijene koje su primljene od pružatelja usluga određivanja cijena. Ti procesi osporavanja obično zahtijevaju od kupca da dostavi dokaze koji podupiru alternativnu cijenu a osporavanja su kategorizirana na temelju kvalitete dostavljenih dokaza. Na primjer, može se uvažiti osporavanje koje se temelji na nedavnoj prodaji tog instrumenta s kojim pružatelj usluge određivanja cijena nije bio upoznat, dok osporavanje koje se temelji na kupčevoj vlastitoj tehnici vrednovanja može biti jače preispitano. Na taj način pružatelj usluge određivanja cijena s velikim brojem vodećih sudionika, i na strani kupnje i na strani prodaje, može stalno korigirati cijene kako bi potpunije odražavale informacije dostupne tržišnim sudionicima.

Usluge određivanja konsenzusnih cijena

57. Neki subjekti mogu koristiti podatke o cijenama iz usluga određivanja konsenzusnih cijena koje se razlikuju od ostalih usluga određivanja cijena. Pružatelji usluga određivanja konsenzusnih cijena dobivaju informacije o cijenama nekog instrumenta od nekoliko uključenih subjekata (pretplatnika). Svaki pretplatnik šalje cijene pružatelju usluge određivanja cijena. Pružatelj usluge određivanja cijena tretira te informacije povjerljivo i svakom pretplatniku vraća konsenzusnu cijenu koja je obično aritmetički prosjek podataka nakon što se provede rutina čišćenja podataka kako bi se uklonili netipični podaci. Za neka tržišta, kao što su egzotični derivati, konsenzusne cijene mogu predstavljati najbolje dostupne podatke. Međutim, pri procjeni reprezentativne vjernosti konsenzusnih cijena uzimaju se u obzir mnogi čimbenici, uključujući, na primjer:
- odražavaju li cijene koje su dostavili pretplatnici stvarne transakcije ili samo indikativne cijene na temelju vlastitih tehnika vrednovanja,
  - broj izvora iz kojih su dobivene cijene,
  - kvaliteta izvora koje koristi pružatelj usluga konsenzusnog određivanja cijena,
  - uključuju li sudionici vodeće sudionike na tržištu
58. Cijene na bazi konsenzusa obično su dostupne samo pretplatnicima koji su poslali vlastite cijene pružatelju usluge. U skladu s tim neće svi subjekti imati izravan pristup konsenzusnim cijenama. Budući da pretplatnik općenito ne može znati kako su procijenjene dostavljene cijene, možda će biti potrebni i drugi izvori dokaza povrh informacija od pružatelja usluga konsenzusnog određivanja cijena kako bi menadžment podržao njihovo vrednovanje. Osobito to može biti slučaj ako izvori pružaju indikativne cijene na temelju vlastitih tehnika vrednovanja, a menadžment ne može steći razumijevanje načina na koji su ti izvori izračunali svoje cijene.

Brokери koji daju brokerske ponude

59. Budući da brokери daju ponude samo kao usputnu uslugu svojim klijentima, ponude koje daju razlikuju se u mnogim aspektima od cijena dobivenih od pružatelja usluga određivanja cijena. Brokери možda nisu voljni pružiti informacije o procesu koji se koristi za izradu njihove ponude, ali mogu imati pristup informacijama o transakcijama o kojima pružatelj usluga određivanja cijena možda nije svjestan. Brokerske ponude mogu biti izvršne ili indikativne. Indikativne ponude najbolja su brokerova procjena fer vrijednosti, dok izvršna ponuda pokazuje da je broker spreman obaviti transakciju po ovoj cijeni. Izvršne ponude su jaki dokaz fer vrijednosti. Indikativne ponude su manje jaki dokazi zbog nedostatka transparentnosti u metodama koje broker koristi za izradu ponude. Povrh toga, strogost kontrola

nad ponudom brokera često će se razlikovati ovisno o tome ima li broker istu vrijednosnicu u vlastitom portfelju. Brokerske ponude često se koriste za vrijednosne papire s ulaznim podacima razine 3 i ponekad mogu biti jedine dostupne vanjske informacije.

Daljnja razmatranja koja se odnose na izvore za određivanje cijena kod trećih strana

60. Razumijevanje načina na koji su izvori cijena izračunali neku cijenu omogućuje menadžmentu utvrditi jesu li takve informacije prikladne za uporabu u njegovom vrednovanju, uključujući kao ulazni podatak u tehnici vrednovanja i u koju bi se razinu ulaznih podataka trebala kategorizirati vrijednosnica u svrhu objavljivanja. Na primjer, izvori cijena kod trećih strana mogu vrednovati financijske instrumente koristeći vlasničke modele i važno je da menadžment razumije metodologiju, pretpostavke i korištene podatke.
61. Ako se mjerenja fer vrijednosti dobivena iz izvora za određivanje cijena kod trećih strana ne temelje na tekućim cijenama aktivnog tržišta, menadžment će morati procijeniti jesu li mjerenja fer vrijednosti izvedena na način koji je u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja. Menadžmentovo razumijevanje mjerenja fer vrijednosti uključuje:
- kako je određeno mjerenje fer vrijednosti— na primjer, je li mjerenje fer vrijednosti određeno putem tehnike vrednovanja kako bi se ocijenilo je li ta tehnika u skladu s ciljem mjerenja fer vrijednosti;
  - jesu li ponude indikativne cijene, indikativni raspon ili obvezujuće ponude; i
  - koliko često mjerenje fer vrijednosti procjenjuju izvori cijena trećih strana— kako bi se procijenilo odražava li fer vrijednost tržišne uvjete na datum mjerenja.
- Razumijevanje osnova na kojima su izvori cijena trećih strana odredili svoje ponude u kontekstu određenih financijskih instrumenata koje drži subjekt pomaže menadžmentu u procjeni relevantnosti i pouzdanosti tih dokaza kako bi se potkrijepila njegova vrednovanja.
62. Moguće je da će postojati razlike između indikatora cijena iz različitih izvora. Razumijevanje načina na koji su izvedeni indikatori cijena i istraživanje tih razlika pomaže menadžmentu u potkrepljivanju dokaza korištenih u razvoju njegovog vrednovanja financijskih instrumenata kako bi se ocijenilo je li vrednovanje razumno. Jednostavno uzimanje prosjeka danih ponuda, bez daljnjih istraživanja, možda neće biti primjereno, jer jedna cijena u rasponu može biti najreprezentativnija kao fer vrijednosti, a to možda nije prosječna cijena. U svrhu ocjenjivanja jesu li njegove procjene financijskih instrumenata razumne, menadžment može:

- razmotriti predstavljaju li stvarne transakcije prisilne transakcije, a ne transakcije između voljnih kupaca i voljnih prodavača. To može eliminirati valjanost cijene za usporedbu;
- analizirati očekivane buduće novčane tokove instrumenta. To bi se moglo provesti kao indikator najrelevantnijih podataka o cijenama;
- ovisno o vrsti onoga što je nevidljivo, ekstrapolirati od promatranih cijena do nevidljivih (na primjer, mogu se promatrati cijene za dospjeća do deset godina, ali ne i dulje, ali desetogodišnju krivulju cijena, kao indikator, može biti moguće ekstrapolirati na razdoblje nakon deset godina). Potrebna je opreznost kako bi se osiguralo da se ekstrapolacija ne izvodi toliko izvan vidljive krivulje da njezina veza s vidljivim cijenama postane previše slaba da bi bila pouzdana;
- međusobno usporediti cijene unutar portfelja financijskih instrumenata kako bi se osiguralo da su dosljedne među sličnim financijskim instrumentima;
- upotrijebiti više od jednog modela kako bi se potkrijepilo rezultate svakog od njih, uzimajući u obzir podatke i pretpostavke korištene u svakom od njih; ili
- procijeniti kretanja cijena povezanih instrumenata zaštite i instrumenata osiguranja.

Pri donošenju prosudbe o svojem vrednovanju subjekt može uzeti u obzir i druge čimbenike koji mogu biti specifični za okolnosti subjekta.

Korištenje stručnjaka za vrednovanje

63. Menadžment može angažirati stručnjaka za vrednovanje iz investicijske banke, brokera ili druge tvrtke kako bi vrednovao neke ili sve svoje vrijednosne papire. Za razliku od usluga određivanja cijena i ponuda brokera, menadžmentu su općenito dostupniji korištena metodologija i podaci kad su angažirali stručnjaka za provođenje vrednovanja u njihovo ime. Iako je menadžment angažirao stručnjaka, menadžment je u konačnici odgovoran za korišteno vrednovanje.

Pitanja koja se odnose na financijske obveze

64. Razumijevanje učinka kreditnog rizika važan je aspekt vrednovanja financijske imovine i financijskih obveza. Ovo vrednovanje odražava kreditnu kvalitetu i financijsku snagu i izdavatelja i svih pružatelja kreditne podrške. U nekim okvirima financijskog izvještavanja u mjerenju financijske obveze pretpostavlja se prijenos obveze na tržišnog sudionika na datum mjerenja. Ako ne postoji vidljiva tržišna cijena za financijsku obvezu, njezina se vrijednost obično mjeri istom metodom koju bi druga ugovorna strana upotrijebila za mjerenje vrijednosti odgovarajuće imovine, osim ako postoje

čimbenici specifični za dužnika (kao što je kreditno poboljšanje zbog doprinosa treće strane). Osobito se teško može izmjeriti vlastiti kreditni rizik subjekta¹⁰.

Prezentacija i objavljivanje o financijskim instrumentima

65. Većina okvira financijskog izvještavanja zahtijeva objavljivanje u financijskim izvještajima kako bi se korisnicima financijskih izvještaja omogućilo smisleno ocjenjivanje učinaka subjektivih aktivnosti koje se odnose na financijske instrumente, uključujući rizike i nesigurnosti povezane s financijskim instrumentima.
66. Za većinu okvira potrebno je objaviti kvantitativne i kvalitativne informacije (uključujući računovodstvene politike) koje se odnose na financijske instrumente. Računovodstveni zahtjevi za mjerenja fer vrijednosti u prezentaciji financijskih izvještaja i objavljivanjima opsežni su u većini okvira financijskog izvještavanja i obuhvaćaju više od vrednovanja financijskih instrumenata. Na primjer, kvalitativna objavljivanja o financijskim instrumentima pružaju važne kontekstualne informacije o značajkama financijskih instrumenata i njihovim budućim novčanim tokovima koje mogu pomoći u informiranju ulagatelja o rizicima kojima su subjekti izloženi.

Kategorije objavljivanja

67. Zahtjevi za objavljivanje uključuju:
- (a) kvantitativna objavljivanja koja su izvedena iz iznosa uključenih u financijske izvještaje—na primjer, kategorije financijske imovine i obveza;
  - (b) kvantitativna objavljivanja koja zahtijevaju značajnu prosudbu—primjerice, analizu osjetljivosti za svaku vrstu tržišnog rizika kojoj je subjekt izložen;
  - (c) kvalitativna objavljivanja— primjerice, ona koje opisuju subjektovo upravljanje financijskim instrumentima; ciljeve; kontrole, politike i procese upravljanja svakom vrstom rizika koja proizlazi iz financijskih instrumenata te metode koje se koriste za mjerenje rizika.
68. Što je vrednovanje osjetljivije na promjene u određenoj varijabli, to je vjerojatnije da će objavljivanje biti potrebno kako bi se ukazalo na nesigurnosti u vezi s vrednovanjem. Određeni okviri financijskog izvještavanja također mogu zahtijevati objavljivanje analiza osjetljivosti, uključujući učinke promjena pretpostavki koje se upotrebljavaju u

¹⁰ Vlastiti kreditni rizik je iznos promjene fer vrijednosti koji se ne može pripisati promjenama tržišnih uvjeta.

subjektivim tehnikama vrednovanja. Na primjer, dodatna objavljivanja potrebna za financijske instrumente s mjerenjima fer vrijednosti koji su kategorizirani unutar ulaznih podataka razine 3 hijerarhije fer vrijednosti usmjerena su na informiranje korisnika financijskih izvještaja o učincima onih mjerenja fer vrijednosti koja upotrebljavaju najsubjektivnije ulazne podatke.

69. Neki okviri financijskog izvještavanja zahtijevaju objavljivanje informacija koje korisnicima financijskih izvještaja omogućuju ocjenu vrste i opsega rizika koji proizlaze iz financijskih instrumenata kojima je subjekt izložen na datum izvještavanja. To se objavljivanje može nalaziti u bilješkama uz financijske izvještaje ili u raspravi i analizi menadžmenta u okviru izvješća posloводства na koje se upućuje u revidiranim financijskim izvještajima. Opseg objavljivanja ovisi o opsegu izloženosti subjekta rizicima koji proizlaze iz financijskih instrumenata. To uključuje kvalitativna objavljivanja o:
- izloženostima riziku i načinu na koji ona nastaju, uključujući moguće učinke na subjektive buduće zahtjeve vezane za likvidnost i instrumente osiguranja;
  - ciljevima, politikama i procesima subjekta za upravljanje rizikom i metodama koje se koriste za mjerenje rizika; i
  - svim promjenama izloženosti riziku ili ciljeva, politika ili procesa upravljanja rizikom iz prethodnog razdoblja.

Odjeljak II.—Revizijska razmatranja koja se odnose na financijske instrumente

70. Određeni čimbenici mogu reviziju financijskih instrumenata učiniti osobito izazovnom, na primjer:
- Menadžmentu i revizoru može biti teško razumjeti vrstu financijskih instrumenata i za što se upotrebljavaju te rizike kojima je subjekt izložen.
  - Raspoloženje na tržištu i likvidnost mogu se brzo promijeniti, vršeći pritisak na menadžment da učinkovito upravlja svojim izloženostima.
  - Dokaze koji podupiru vrednovanje može biti teško pribaviti.
  - Pojedinačna plaćanja povezana s određenim financijskim instrumentima mogu biti značajna, što može povećati rizik od protupravnog prisvajanja imovine.
  - Iznosi evidentirani u financijskim izvještajima koji se odnose na financijske instrumente možda nisu značajni, ali mogu postojati značajni rizici i izloženosti povezani s tim financijskim instrumentima.

- Nekoliko zaposlenika može znatno utjecati na subjektive transakcije financijskim instrumentima, osobito ako su njihovi aranžmani nagrađivanja povezani s prihodima od financijskih instrumenata, a drugi unutar subjekta mogu se neopravdano oslanjati na te pojedince.

Ti čimbenici mogu uzrokovati zamagljivanje rizika i relevantnih činjenica, što može utjecati na revizorovu ocjenu o rizicima značajnih pogrešnih prikazivanja, a latentni rizici mogu se brzo pojaviti, osobito u nepovoljnim tržišnim uvjetima.

Profesionalni skepticizam¹¹

71. Profesionalni skepticizam potreban je za kritičku ocjenu revizijskih dokaza i pomaže revizoru da ostane na oprezu spram mogućih naznaka pristranosti menadžmenta. Ovo uključuje preispitivanje kontradiktornih revizijskih dokaza i pouzdanosti dokumenata, odgovora na upite i drugih informacija dobivenih od menadžmenta i onih koji su zaduženi za upravljanje. Uključuje i opreznost spram uvjeta koji mogu ukazivati na moguće pogrešno prikazivanje zbog pogreške ili prijevare te razmatranje dostatnosti i prikladnosti pribavljenih revizijskih dokaza u svjetlu takvih okolnosti.
72. Primjena profesionalnog skepticizma potrebna je u svim okolnostima, a potreba za profesionalnim skepticizmom povećava se s povećanjem složenosti financijskih instrumenata, na primjer, s obzirom na:
  - ocjenjivanje je li prikupljeno dovoljno primjerenih revizijskih dokaza, što može biti osobito izazovno kad se upotrebljavaju modeli ili pri utvrđivanju jesu li tržišta neaktivna;
  - ocjenjivanje menadžmentovih prosudbi i potencijala za pristranost menadžmenta pri primjeni subjektovog primjenjivog okvira financijskog izvještavanja, osobito menadžmentovog odabira tehnika vrednovanja, upotrebe pretpostavki u tehnikama vrednovanja i rješavanja situacija u kojima se razlikuju prosudbe revizora i prosudbe menadžmenta;
  - donošenje zaključaka na temelju pribavljenih revizijskih dokaza, na primjer, ocjena razumnosti vrednovanja koje su pripremili menadžmentovi stručnjaci i ocjena postiže li se objavljivanjima u financijskim izvještajima fer prezentacija.

Razmatranja o planiranju¹²

73. Fokus revizora u planiranju revizije osobito je usmjeren na:

¹¹ MRevS 200, točka 15.

¹² MRevS 300, *Planiranje revizije financijskih izvještaja*, uređuje odgovornost revizora za planiranje revizije financijskih izvještaja.

- razumijevanje računovodstvenih zahtjeva i zahtjeva za objavljivanjima;
  - razumijevanje financijskih instrumenata kojima je subjekt izložen te njihove svrhe i rizika;
  - utvrđivanje jesu li u reviziji potrebne specijalizirane vještine i znanja;
  - razumijevanje i ocjena sustava internih kontrola s obzirom na subjektive transakcije s financijskim instrumentima i informacijske sustave koji su obuhvaćeni revizijom;
  - razumijevanje prirode, uloge i aktivnosti službe interne revizije;
  - razumijevanje menadžmentovog procesa vrednovanja financijskih instrumenata, uključujući i to je li menadžment koristio stručnjaka ili uslužnu organizaciju; i
- ocjena i reagiranje na rizik značajnih pogrešnih prikazivanja.

Razumijevanje računovodstvenih zahtjeva i zahtjeva za objavljivanje

74. MRevS 540 zahtijeva od revizora da stekne razumijevanje zahtjeva primjenjivog okvira financijskog izvještavanja relevantnog za računovodstvene procjene, uključujući povezana objavljivanja i svih regulatornih zahtjeva.¹³ Zahtjevi primjenjivog okvira financijskog izvještavanja o financijskim instrumentima mogu sami biti složeni i zahtijevati opsežna objavljivanja. Čitanje ovog MSRP-a nije zamjena za potpuno razumijevanje svih zahtjeva primjenjivog okvira financijskog izvještavanja. Određeni okviri financijskog izvještavanja zahtijevaju razmatranje područja kao što su:

- računovodstvo zaštite od rizika
- računovodstvo dobiti ili gubitaka "prvog dana";
- priznavanje i prestanak priznavanja transakcija s financijskim instrumentima;
- vlastiti kreditni rizik; i
- prijenos rizika i prestanak priznavanja, osobito ako je subjekt bio uključen u stvaranje i strukturiranje složenih financijskih instrumenata.

Razumijevanje financijskih instrumenata

75. Obilježja financijskih instrumenata mogu zamagliti određene elemente rizika i izloženosti. Razumijevanje instrumenata u koje je subjekt uložio ili kojima

¹³ MRevS 540, točka 8 (a).

je izložen, uključujući značajke instrumenata, pomaže revizoru pri utvrđivanju:

- nedostaju li ili su netočno evidentirani važni aspekti transakcije;
- čini li se procjena primjerenom;
- razumije li subjekt u potpunosti inherentne rizike i upravlja li njima; i
- jesu li financijski instrumenti na primjeren način razvrstani u kratkotrajnu i dugotrajnu imovinu i obveze.

76. Primjeri pitanja koja revizor može uzeti u obzir pri stjecanju razumijevanja subjektovih financijskih instrumenata uključuju:

- kojim je vrstama financijskih instrumenata subjekt izložen,
- za koje se namjene upotrebljavaju,
- razumiju li menadžment i, ako je primjereno, osobe zadužene za upravljanje financijske instrumente, njihovo korištenje i računovodstvene zahtjeve,
- koji su njihovi točni uvjeti i značajke kako bi se njihove posljedice mogle u potpunosti razumjeti, a osobito ako su transakcije povezane, ukupni učinak transakcija s financijskim instrumentima,
- kako se uklapaju u subjektovu cjelokupnu strategiju upravljanja rizicima.

Upiti postavljeni službi interne revizije, službi za upravljanje rizikom, ako takve službe postoje, i rasprave s onima koji su zaduženi za upravljanje mogu upotpuniti revizorovo razumijevanje.

77. U nekim slučajevima ugovor, uključujući ugovor o nefinancijskom instrumentu, može sadržavati derivat. Neki okviri financijskog izvještavanja dopuštaju ili zahtijevaju da se takvi "ugrađeni" derivati u nekim okolnostima odvoje iz ugovora. Razumijevanje menadžmentovog procesa za identificiranje ugrađenih derivata i njihovo računovodstveno tretiranje pomoći će revizoru u razumijevanju rizika kojima je subjekt izložen.

*Korištenje osoba sa specijaliziranim vještinama i znanjem u reviziji*¹⁴

¹⁴ Kad je stručnost takve osobe u području revizije i računovodstva, bez obzira na to je li osoba unutar ili izvan društva, ta se osoba smatra dijelom angažiranog tima i podliježe zahtjevima MRevS-a 220, *Kontrola kvalitete za revizije financijskih izvještaja*. Kad je stručnost takve osobe u području koje nije računovodstvo ili revizija, takva se osoba smatra stručnjakom revizora, a primjenjuju se odredbe MRevS-a 620, *Korištenje radom revizorovog eksperta*. MRevS 620 objašnjava da će razlikovanje specijaliziranih područja računovodstva ili revizije i stručnosti u drugom području biti pitanje profesionalne prosudbe, ali napominje da se može razlikovati stručno znanje u metodama računovodstva financijskih instrumenata (računovodstveno i revizorsko stručno znanje) i stručno znanje u složenim tehnikama vrednovanja financijskih instrumenata (stručno znanje u području koje nije računovodstvo ili revizija).

78. Ključno razmatranje u revizijama koje uključuju financijske instrumente, osobito složene financijske instrumente, je kompetentnost revizora. MRevS 220¹⁵ zahtijeva od angažiranog partnera da bude uvjeren da angažirani tim i svi revizorovi stručnjaci koji nisu dio angažiranog tima zajedno imaju primjerenu kompetentnost i sposobnosti za obavljanje revizijskog angažmana u skladu sa profesionalnim standardima i primjenjivim pravnim i regulatornim zahtjevima te da omoguće izdavanje revizorovog izvješća revizora koje je primjereno u danim okolnostima. Nadalje, relevantni etički zahtjevi¹⁶ zahtijevaju od revizora da utvrdi bi li prihvaćanje angažmana stvorilo bilo kakve prijetnje pridržavanju temeljnih načela, uključujući profesionalnu kompetenciju i dužnu pažnju. U točki 79. u nastavku navode se primjeri vrsta pitanja koja mogu biti relevantna za revizorovo razmatranje u kontekstu financijskih instrumenata.
79. U skladu s tim, revidiranje financijskih instrumenata može zahtijevati sudjelovanje jednog ili više stručnjaka ili specijalista, na primjer u područjima koja uključuju:
- Razumijevanje financijskih instrumenata kojima se subjekt koristi i njihovih obilježja, uključujući njihovu razinu složenosti. Upotreba specijaliziranih vještina i znanja može biti potrebna za provjeru jesu li svi aspekti financijskog instrumenta i povezana razmatranja obuhvaćeni u financijskim izvještajima te za procjenu je li izvršeno adekvatno objavljivanje u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja ako je obvezno objavljivanje rizika.
  - Razumijevanje primjenjivog okvira financijskog izvještavanja, osobito kad postoje područja za koja se zna da podliježu različitim tumačenjima, ili postoji praksa koja je nedosljedna ili se razvija.
  - Razumijevanje pravnih, regulatornih i poreznih implikacija koje proizlaze iz financijskih instrumenata, uključujući i to jesu li ugovori provedivi od strane subjekta (na primjer, preispitivanje osnovnih ugovora), može zahtijevati specijalizirane vještine i znanje.
  - Procjena rizika koji su inherentni financijskom instrumentu.
  - Pomaganje angažiranom timu u prikupljanju dokaza za potporu menadžmentovom vrednovanju ili razvoju iznosa ili raspona procjene, osobito kad je fer vrijednost određena složenim modelom; kad su tržišta neaktivna, a podatke i pretpostavke je teško pribaviti; kad se koriste nevidljivi ulazni podaci; ili kad je menadžment koristio stručnjaka.

¹⁵ MRevS 220, točka 14.

¹⁶ Etički kodeks IESBA-e za profesionalne računovođe točke 210.1. i 210.6.

- Ocjenjivanje kontrola informacijske tehnologije, osobito u subjektima s velikom količinom financijskih instrumenata. U takvim subjektima informacijska tehnologija može biti vrlo složena, na primjer kad se značajne informacije o tim financijskim instrumentima prenose, obrađuju, održavaju ili im se pristupa elektroničkim putem. Povrh toga, može uključivati relevantne usluge koje pruža servisna organizacija.
80. Vrsta i korištenje određenih vrsta financijskih instrumenata, složenosti povezane s računovodstvenim zahtjevima i tržišni uvjeti mogu dovesti do potrebe da angažirani tim obavi konzultacije¹⁷ s drugim računovodstvenim i revizorskim stručnjacima, unutar ili izvan društva, s relevantnim tehničkim računovodstvenim ili revizorskim stručnim znanjem i iskustvom, uzimajući u obzir čimbenike kao što su:
- sposobnosti i kompetencije angažiranog tima, uključujući iskustvo članova angažiranog tima,
  - obilježja financijskih instrumenata kojima se subjekt koristi,
  - identifikacija neuobičajenih okolnosti ili rizika u angažmanu, kao i potrebe za profesionalnom prosudbom, osobito u pogledu značajnosti i značajnih rizika,
  - tržišni uvjeti.

Razumijevanje internih kontrola

81. MRevS 315 (izmijenjen) uspostavlja zahtjeve koji od revizora zahtijevaju razumijevanje subjekta i njegovog okruženja, uključujući njegove interne kontrole. Stjecanje razumijevanja subjekta i njegova okruženja, uključujući interne kontrole subjekta, kontinuirani je, dinamičan proces prikupljanja, ažuriranja i analize informacija tijekom revizije. Stečeno razumijevanje revizoru omogućuje utvrđivanje i procjenjivanje rizika značajnih pogrešnih prikazivanja na razinama financijskog izvještaja i tvrdnji čime se stvara osnova za oblikovanje i implementaciju reakcije na procijenjene rizike značajnih pogrešnih prikazivanja. Količina i raznolikost transakcija s subjektovim financijskim instrumentima obično određuju vrstu i opseg kontrola koje mogu postojati u subjektu. Razumijevanje načina monitoringa i kontrole financijskih instrumenata pomaže revizoru u određivanju vrste, vremenskog rasporeda i opsega revizijskih postupaka. U Dodatku su opisane kontrole koje mogu postojati u subjektu koji ima veliku količinu transakcija s financijskim instrumentima.

¹⁷ MRevS 220, točka 18 (b), zahtijeva da angažirani partner bude uvjeren da su članovi angažiranog tima tijekom angažmana poduzeli odgovarajuće konzultacije, kako unutar angažiranog tima tako i između angažiranog tima i drugih na primjerenj razini unutar ili izvan društva.

Razumijevanje vrste, uloge i aktivnosti službe interne revizije

82. U mnogim velikim subjektima služba interne revizije može obavljati poslove koji višem menadžmentu i onima koji su zaduženi za upravljanje omogućuju provjeru i ocjenjivanje subjektovih kontrola u vezi s upotrebom financijskih instrumenata. Služba interne revizije može pomoći u identificiranju rizika značajnih pogrešnih prikazivanja zbog prijevare ili pogreške. Međutim, znanja i vještine potrebne za funkciju interne revizije za razumijevanje i provedbu postupaka za pružanje uvjerenja menadžmentu ili onima koji su zaduženi za upravljanje subjektovim korištenjem financijskih instrumenata općenito se prilično razlikuju od onih potrebnih za druge dijelove poslovanja. Mjera u kojoj funkcija interne revizije ima znanje i vještine za pokrivanje subjektovih aktivnosti vezanih uz financijske instrumente te ih je stvarno pokrivala kao i kompetentnost i objektivnost funkcije interne revizije, relevantni su za razmatranje pri utvrđivanju vanjskog revizora je li vjerojatno da će funkcija interne revizije biti relevantna za cjelokupnu revizijsku strategiju i plan revizije.
83. Područja u kojima rad službe interne revizije može biti osobito važan su:¹⁸
- izrada općeg pregleda opsega uporabe financijskih instrumenata;
  - procjena prikladnosti politika i postupaka te usklađenosti menadžmenta s njima;
  - procjena operativne učinkovitosti kontrolnih aktivnosti nad financijskim instrumentima;
  - sustavi ocjenjivanja koji su relevantni za aktivnosti s financijskim instrumentima; i
  - ocjenjivanje jesu li identificirani i procijenjeni novi rizici povezani s financijskim instrumentima i kako se tim rizicima upravlja.

Razumijevanje menadžmentove metodologije vrednovanja financijskih instrumenata

84. Odgovornost menadžmenta za pripremu financijskih izvještaja uključuje primjenu zahtjeva primjenjivog okvira financijskog izvještavanja koji se odnose na vrednovanje financijskih instrumenata. MRevS 540 zahtijeva od revizora stjecanje razumijevanja o tome kako menadžment utvrđuje računovodstvene procjene i podatke na kojima se temelje računovodstvene procjene.¹⁹ Menadžmentov pristup upravljanju vrednovanjem također uzima u obzir i odabir primjerene metodologije vrednovanja i razinu dokaza za koje se očekuje da će biti raspoloživi. Kako bi ispunio cilj mjerenja fer vrijednosti,

¹⁸ Rad koji obavljaju funkcije kao što su funkcija upravljanja rizikom, funkcije pregleda modela i kontrola proizvoda također može biti relevantan.

¹⁹ MRevS 540 točka 8 (c)

subjekt razvija metodologiju vrednovanja za mjerenje fer vrijednosti financijskih instrumenata koja uzima u obzir sve relevantne dostupne informacije o tržištu. Temeljito razumijevanje financijskog instrumenta koji se vrednuje omogućuje subjektu utvrđivanje i ocjenjivanje relevantnih dostupnih tržišnih informacija o identičnim ili sličnim instrumentima koje bi trebalo uključiti u metodologiju vrednovanja.

Procjena i reagiranje na rizik značajnih pogrešnih prikazivanja

Ukupna razmatranja koja se odnose na financijske instrumente

85. MRevS 540²⁰ objašnjava da stupanj nesigurnosti procjene utječe na rizik značajnih pogrešnih prikazivanja računovodstvenih procjena. Upotreba složenijih financijskih instrumenata, poput onih koji imaju visoku razinu nesigurnosti i varijabilnosti budućih novčanih tokova može dovesti do povećanog rizika značajnih pogrešnih prikazivanja, osobito u pogledu vrednovanja. Ostala pitanja koja utječu na rizik značajnih pogrešnih prikazivanja uključuju:

- količinu financijskih instrumenata kojima je subjekt izložen,
- uvjete financijskog instrumenta, uključujući i to uključuje li sam financijski instrument druge financijske instrumente,
- vrstu financijskih instrumenata.

Čimbenici rizika prijave²¹

86. Poticaji za prijepno financijsko izvještavanje zaposlenika mogu postojati ako sheme nagrađivanja ovise o prinosima koji su ostvareni uporabom financijskih instrumenata. Razumijevanje interakcije subjektivnih politika nagrađivanja s njegovom sklonošću riziku i poticaja koje to može stvoriti za njegov menadžment i trgovce može biti važno za procjenu rizika prijave.

87. Teški uvjeti na financijskom tržištu mogu dovesti do povećanih poticaja za menadžment ili zaposlenike da se uključe u prijepno financijsko izvještavanje radi: zaštite vlastitih bonusa, skrivanja prijave ili pogreške zaposlenika ili menadžmenta, izbjegavanja povrede regulatornih ograničenja, ograničenja likvidnosti ili zaduživanja ili izbjeci izvještavanje o gubicima. Na primjer, u vrijeme nestabilnosti tržišta neočekivani gubici mogu nastati zbog ekstremnih fluktuacija tržišnih cijena, nepredviđene slabosti cijena imovine, pogrešnih trgovačkih procjena ili iz drugih razloga. Povrh toga, poteškoće u financiranju stvaraju pritiske na menadžment koji je zabrinut za solventnost poslovanja.

²⁰ MRevS 540, točka 2.

²¹ Vidjeti MRevS 240, *Odgovornosti revizora u vezi s prijepnima u reviziji financijskih izvještaja*, za zahtjeve i smjernice koje se bave čimbenicima rizika prijave.

88. Protupravno prisvajanje imovine i prijevorno financijsko izvještavanje često mogu uključivati prekoračenje kontrola za koje se inače može činiti da su operativno učinkovite. To može uključivati prekoračenja kontrola nad podacima, pretpostavkama i detaljnim kontrolama procesa koja omogućuju sakrivanje gubitaka i krađa. Na primjer, teški tržišni uvjeti mogu povećati pritisak da se prikriju ili prebiju trgovanja dok se pokušavaju nadoknaditi gubici.

Procjena rizika značajnih pogrešnih prikazivanja

89. Revizorova procjena identificiranih rizika na razini tvrdnje u skladu s MRevS-om 315 (izmijenjen) uključuje ocjenjivanje oblikovanja i implementacije internih kontrola. Ovo pruža osnovu za razmatranje primjerenog revizijskog pristupa za oblikovanje i implementaciju daljnjih revizijskih postupaka u skladu s MRevS-om 330, uključujući dokazne postupke i testove kontrola. Na odabrani pristup utječe revizorovo razumijevanje internih kontrola koje su relevantne za reviziju, uključujući snagu kontrolnog okruženja i bilo koju funkciju upravljanja rizikom, veličinu i složenost poslovanja subjekta te uključuje li revizorova ocjena rizika značajnih pogrešnih prikazivanja očekivanje da kontrole učinkovito funkcioniraju.
90. Revizorova ocjena rizika značajnih pogrešnih prikazivanja na razini tvrdnje može se promijeniti tijekom revizije zbog dobivanja dodatnih informacija. Stalna opreznost revizora tijekom revizije, na primjer, pri provjeravanju evidencija ili dokumenata može pomoći revizoru u identificiranju aranžmana ili drugih informacija koje mogu ukazivati na postojanje financijskih instrumenata koje menadžment prethodno nije identificirao ili otkrio revizoru. Takve evidencije i dokumenti mogu uključivati, na primjer:
- zapisnike sa sastanaka osoba zaduženih za upravljanje; i
  - posebne račune subjektivih profesionalnih savjetnika i korespondenciju s njima.

Čimbenici koje treba uzeti u obzir pri određivanju treba li i u kojoj mjeri testirati operativnu učinkovitost kontrola

91. Očekivanje da kontrole učinkovito djeluju može biti uobičajenije kad je riječ o financijskoj instituciji s dobro uspostavljenim kontrolama te stoga testiranje kontrola može biti učinkovito sredstvo za pribavljanje revizijskih dokaza. Ako subjekt ima funkciju trgovanja, sami dokazni testovi možda neće pružiti dostatne i primjerene revizijske dokaze zbog količine ugovora i različitih korištenih sustava. Međutim, testiranje kontrola samo po sebi neće biti dovoljno jer MRevS 330 od revizora zahtijeva oblikovanje i obavljanje

dokaznih postupaka za svaku značajnu klasu transakcija, stanje računa i objavljivanje.²²

92. Subjekti s velikom količinom trgovanja i uporabom financijskih instrumenata mogu imati sofisticiranije kontrole i učinkovitu funkciju upravljanja rizikom te je stoga vjerojatnije da će revizor testirati kontrole pri pribavljanju dokaza o:
- nastanku, potpunosti, točnosti, transakcija i njihovom knjiženju u ispravno razdoblje (cut-off, op. prev.); i
  - postojanju, pravima i obvezama te potpunosti stanja na računima.
93. U onim subjektima koji imaju relativno malo transakcija s financijskim instrumentima:
- menadžment i osobe zadužene za upravljanje mogu imati samo ograničeno razumijevanje financijskih instrumenata i načina na koji oni utječu na poslovanje;
  - subjekt može imati samo nekoliko različitih vrsta instrumenata s malo ili nimalo interakcije između njih;
  - malo je vjerojatno da će postojati složeno kontrolno okruženje (na primjer, kontrole opisane u Dodatku možda neće biti uspostavljene u subjektu);
  - menadžment može koristiti informacije o cijenama iz izvora cijena kod trećih strana kako bi vrednovao svoje instrumente; i
  - kontrole nad uporabom informacija o određivanju cijena iz izvora cijena kod trećih strana mogu biti manje sofisticirane.
94. Ako subjekt ima relativno malo transakcija koje uključuju financijske instrumente, revizoru može biti relativno lako steći razumijevanje ciljeva subjekta u pogledu uporabe financijskih instrumenata i obilježja instrumenata. U takvim okolnostima velik dio revizijskih dokaza vjerojatno će se temeljiti na dokaznim postupcima, revizor može obaviti većinu revizijskog posla na kraju godine, a potvrde od trećih strana vjerojatno će pružiti dokaze u vezi s potpunosti, točnošću i postojanjem transakcija.
95. Pri donošenju odluke o vrsti, vremenskom rasporedu i opsegu testiranja kontrola revizor može razmotriti čimbenike kao što su:
- vrsta, učestalost i količina transakcija s financijskim instrumentima;
  - snaga kontrola, uključujući jesu li kontrole primjereno oblikovane kako bi se odgovorilo na rizike povezane s količinom transakcija s financijskim instrumentima subjekta i postoji li okvir upravljanja nad subjektivim aktivnostima s financijskim instrumentima;

²² MRevS 330, točka 18.

- važnost posebnih kontrola za opće ciljeve i procese kontrole koji su uspostavljeni u subjektu, uključujući sofisticiranost informacijskih sustava za potporu transakcijama s financijskim instrumentima;
- monitoring kontrola i identificiranih nedostataka u kontrolnim postupcima;
- pitanja koja kontrole trebaju razriješiti, primjerice, kontrole povezane s donošenjem prosudbi u usporedbi s kontrolama nad podržavajućim podacima. Vjerojatnije je da će dokazni testovi biti učinkovitiji nego oslanjanje na kontrole povezane sa stvaranjem prosudbi;
- kompetentnost osoba uključenih u kontrolne aktivnosti, na primjer ima li subjekt adekvatni kapacitet, uključujući tijekom razdoblja stresa, te sposobnost izrade i provjere vrednovanja financijskih instrumenata kojima je izložen;
- učestalost obavljanja tih kontrolnih aktivnosti;
- razina preciznosti koju kontrole trebaju postići;
- dokaz o obavljanju kontrolnih aktivnosti; i
- vremenski raspored ključnih transakcija s financijskim instrumentima, primjerice, jesu li blizu kraja razdoblja.

Dokazni postupci

96. Oblikovanje dokaznih postupaka uključuje razmatranje sljedećih područja:

- Korištenje analitičkih postupaka²³— ako analitički postupci koje je poduzeo revizor mogu biti učinkoviti kao postupci procjene rizika u pružanju informacije revizoru o poslovanju subjekta, oni mogu biti manje učinkoviti kao dokazni postupci ako se provode sami. To je zato što složena interakcija pokretača vrednovanja često prikriva sve neuobičajene trendove koji bi se mogli pojaviti.
- Nerutinske transakcije — mnoge financijske transakcije su ispregovarani ugovori između subjekta i njegove druge ugovorne strane (često poznati kao slobodno tržište ili OTC.) U mjeri u kojoj transakcije financijskih instrumenata nisu rutinske i nisu izvan uobičajenih aktivnosti subjekta, dokazni revizijski pristup može biti najučinkovitiji način postizanja planiranih ciljeva revizije. U

²³ MRevS 315 (izmijenjen), točka 6 (b), zahtijeva od revizora primjenu analitičkih postupaka kao postupaka procjene rizika kako bi oni pomogli u procjeni rizika značajnog pogrešnog prikazivanja u svrhu pružanja osnove za oblikovanje i provedbu reakcije na procijenjene rizike. MRevS 520, *Analitički postupci*, točka 6, zahtijeva od revizora korištenje analitičkih postupaka u formiranju općeg zaključka o financijskim izvještajima. Analitički postupci mogu se primjenjivati i u drugim fazama revizije.

slučajevima kad se transakcije financijskim instrumentima ne provode rutinski, revizorove reakcije na procijenjeni rizik, uključujući oblikovanje i provođenje revizijskih postupaka, uzimaju u obzir moguću nedostatak iskustva subjekta na tom području.

- Dostupnost dokaza—Na primjer, ako subjekt upotrebljava izvor za određivanje cijena kod treće strane, dokazi o relevantnim tvrdnjama u financijskom izvještaju možda neće biti raspoloživi kod subjekta.
- Postupci koji se provode u drugim revizijskim područjima—Postupci provedeni u drugim područjima financijskog izvještaja mogu pružiti dokaze o potpunosti transakcija financijskim instrumentima. Ti postupci mogu uključivati testove naknadnih novčanih primitaka i plaćanja te istraživanje nevidentiranih obveza.
- Odabir stavki za testiranje—U nekim slučajevima portfelj financijskih instrumenata obuhvaćat će instrumente različite složenosti i rizika. U takvim slučajevima prosudbeno uzorkovanje može biti korisno.

97. Na primjer, u slučaju vrijednosnog papira pokrivenog imovinom, kao reakciju na rizike značajnog pogrešnog prikazivanja za takav vrijednosni papir, revizor može razmotriti provođenje nekih od sljedećih revizijskih postupaka:

- Testiranje ugovorne dokumentacije radi razumijevanja uvjeta vrijednosnog papira, osnovnog instrumenta osiguranja i prava svake klase imatelja vrijednosnih papira.
- Postavljanje upita o menadžmentovom procesu procjene novčanih tokova.
- Ocjena razumnosti pretpostavki, kao što su stope prijevremene otplate glavnice, stope default-a i ozbiljnosti gubitaka.
- Razumijevanje metode koja se koristi za određivanje vodopada novčanog toka.
- Usporedba rezultata mjerenja fer vrijednosti s vrednovanjem drugih vrijednosnih papira sa sličnim osnovnim instrumentom osiguranja i uvjetima.
- Ponavljanje izračuna.

Dvonamjenski testovi

98. Iako se svrha testova kontrola razlikuje od svrhe testova detalja, može biti učinkovito istodobno provoditi oboje, na primjer:

- provođenje testa kontrola i testa detalja o istoj transakciji (na primjer, testiranje čuva li se potpisani ugovor i jesu li pojedinosti o

financijskom instrumentu na primjeren način evidentirane u sumarnom prikazu;

- Testiranje kontrola zajedno s testiranjem menadžmentovog postupka stvaranja procjene vrijednosti.

*Vremenski raspored revizorovih postupaka*²⁴

99. Nakon procjene rizika povezanih s financijskim instrumentima, angažirani tim određuje vremenski raspored planiranih testova kontrola i dokaznih revizijskih postupaka. Vremenski raspored planiranih revizijskih postupaka razlikuje se ovisno o nizu čimbenika, uključujući učestalost obavljanja kontrole, značajnost aktivnosti koja se kontrolira i povezani rizik značajnog pogrešnog prikazivanja.
100. Iako je potrebno provesti većinu revizijskih postupaka u vezi s vrednovanjem i prezentacijom na kraju razdoblja, revizijski postupci u vezi s drugim tvrdnjama kao što su potpunost i postojanje mogu se korisno testirati u međurazdoblju. Na primjer, testovi kontrola mogu se obaviti u međurazdoblju za kontrole koje su više rutinske, kao što su IT kontrole i autorizacije za nove proizvode. Osim toga, može biti učinkovito testirati operativnu učinkovitost kontrola nad autorizacijom novih proizvoda za međurazdoblje prikupljanjem dokaza o potpisima primjerene razine menadžmenta za novi financijski instrument.
101. Revizori mogu obaviti neke testove na modelima na kraju međurazdoblja, na primjer, usporedbom ishoda modela s tržišnim transakcijama. Drugi mogući međupostupak za instrumente s vidljivim ulaznim podacima jest testiranje razumnosti informacija za određivanje cijena koje pruža izvor za određivanje cijena treće strane.
102. Područja značajnije prosudbe često se testiraju blizu ili na kraju razdoblja jer:
- vrednovanja se mogu značajno promijeniti u kratkom vremenskom razdoblju, što otežava usporedbu i usklađivanje stanja na kraju međurazdoblja s usporedivim informacijama na datum bilance;
  - subjekt može imati povećan broj transakcija s financijskim instrumentima između kraja međurazdoblja i kraja godine;
  - ručni unosi u dnevnik mogu se izvršiti tek nakon završetka obračunskog razdoblja; i
  - nerutinske ili značajne transakcije mogu se odvijati bliže kraju računovodstvenog razdoblja.

²⁴ Točkama 11.–12. i 22.–23. MRevS-a 330 postavljaju se zahtjevi za slučaj kad revizor provodi postupke u međurazdoblju i objašnjava se način uporabe takvih revizijskih dokaza.

Postupci koji se odnose na potpunost, točnost, postojanje, nastanak te prava i obveze

103. Mnogi postupci revizora mogu se koristiti za rješavanje niza tvrdnji. Na primjer, postupci za rješavanje pitanja postojanja salda računa na kraju razdoblja također će rješavati pitanje nastanka klase transakcija, a također mogu pomoći u utvrđivanju jesu li knjižene u ispravno razdoblje. To je zato što financijski instrumenti nastaju iz pravnih ugovora, a verificiranjem točnosti evidentiranja transakcije revizor može također verificirati njezino postojanje te pribaviti dokaze koji istodobno potkrepljuju tvrdnje o nastanku i pravima i obvezama te potvrđuju da su transakcije evidentirane u ispravnom računovodstvenom razdoblju.
104. Postupci koji mogu pružiti revizijske dokaze koji podupiru tvrdnje o potpunosti, točnosti i postojanju uključuju:
- Vanjsku potvrđujuću²⁵ bankovnih računa, trgovanja i izjava skrbnika. Ovo se može učiniti izravnom potvrđujućom od druge ugovorne strane (uključujući uporabu bankovnih potvrđujućih), ako se odgovor izravno šalje revizoru. Alternativno, te se informacije mogu dobiti iz sustava druge ugovorne strane putem učitavanja podataka. Ako se to učini, revizor može u ocjenjivanju pouzdanosti dokaza potvrđivanjem razmotriti kontrole koje sprječavaju neovlašteno mijenjanje računalnih sustava putem kojih se informacije prenose. Ako potvrđujuće nisu primljene, revizor će možda moći pribaviti dokaze pregledom ugovora i testiranjem relevantnih kontrola. Međutim, vanjske potvrđujuće često ne pružaju adekvatne revizijske dokaze u vezi s tvrdnjom o vrednovanju, iako mogu pomoći u identificiranju bilo kakvih popratnih sporazuma.
  - Provjeru usklađivanja izvoda ili podatkovnih prijenosa od skrbnika sa subjektivim vlastitim evidencijama. To može zahtijevati ocjenu IT kontrola nad i unutar automatiziranih procesa usklađivanja te ocjenjivanje jesu li stavke za usklađivanje pravilno shvaćene i razriješene.
  - Provjeru unosa u dnevnik i kontrola nad knjiženjem takvih unosa. To može pomoći u, na primjer:
    - o utvrđivanju jesu li unose obavili zaposlenici koji za to nisu ovlašteni,
    - o identificiranju neuobičajenih ili neprimjerenih unosa u dnevnik na kraju razdoblja, koji mogu biti relevantni za rizik prijevara.

²⁵ MRevS 505, *Vanjske potvrđujuće*, uređuje revizorovu upotrebu vanjskih postupaka potvrđivanja za pribavljanje revizijskih dokaza u skladu sa zahtjevima MRevS-a 330 i MRevS-a 500, *Revizijski dokazi*. Vidjeti također Upozorenje osoblja o revizijskoj praksi, *Nova praktična pitanja u vezi s upotrebom vanjskih potvrđujućih u reviziji financijskih izvještaja*, izdano u studenome 2009.

- Čitanje pojedinačnih ugovora i provjeru popratne dokumentacije o transakcijama financijskim instrumentima subjekta, uključujući računovodstvene evidencije, čime se verificiraju postojanje te prava i obveze. Na primjer, revizor može pročitati pojedinačne ugovore povezane s financijskim instrumentima i provjeriti popratnu dokumentaciju, uključujući računovodstvene unose knjižene prilikom početnog evidentiranja ugovora, a može naknadno provjeriti i računovodstvene unose knjižene u svrhu vrednovanja. Na taj se način revizoru omogućuje ocjenjivanje jesu li složenosti inherentne transakciji bile u potpunosti identificirane i reflektirane u financijskim izvještajima. Pravni aranžmani i s njima povezani rizici moraju biti razmotreni od strane onih koji imaju prikladno stručno znanje kako bi se osiguralo da pravo postoji.
  - Testiranje kontrola, na primjer ponovnim izvođenjem kontrola.
  - Pregled subjektovog sustava za upravljanje pritužbama. Nezabilježene transakcije mogu dovesti do toga da subjekt ne uplati novčana sredstva u korist druge ugovorne strane što se može otkriti provjerom primljenih pritužbi.
  - Pregled glavnih aranžmana prebijanja radi identifikacije neevidentiranih instrumenata.
105. Ovi postupci su osobito važni za neke financijske instrumente, kao što su derivati ili jamstva. To je zato što možda nemaju veliko početno ulaganje, što znači da će možda biti teško identificirati njihovo postojanje. Na primjer, ugrađeni derivati često su sadržani u ugovorima za nefinancijske instrumente koji možda nisu uključeni u postupke confirmiranja.

Vrednovanje financijskih instrumenata

Zahtjevi financijskog izvještavanja

106. Okviri financijskog izvještavanja za fer prezentaciju često upotrebljavaju hijerarhije fer vrijednosti, primjerice one koje se upotrebljavaju u MSFI-jevima i američkom GAAP-u. To obično znači da se opseg i pojedinosti potrebnih objavljivanja povećavaju kako se povećava razina nesigurnosti mjerenja. Razlikovanje između hijerarhijskih razina može zahtijevati prosudbu.
107. Revizoru može biti korisno steći razumijevanje načina na koji se financijski instrumenti odnose prema hijerarhiji fer vrijednosti. Obično se rizik od značajnog pogrešnog prikazivanja i razina revizijskih postupaka koji će se primjenjivati povećava kako se povećava razina nesigurnosti mjerenja. Korištenje razine 3 i dijela razine 2 – ulazni podaci iz hijerarhije fer vrijednosti mogu biti koristan vodič za razinu nesigurnosti mjerenja. Ulazni podaci razine 2 razlikuju se od onih koji se lako dobivaju do onih koji su bliže ulaznim informacijama razine 3. Revizor ocjenjuje dostupne dokaze i

razumije i hijerarhiju fer vrijednosti i rizik pristranosti menadžmenta u kategorizaciji financijskih instrumenata prema hijerarhiji fer vrijednosti.

108. U skladu s MRevS-om 540²⁶ revizor razmatra subjektive politike i metodologiju vrednovanja za podatke i pretpostavke korištene u metodologiji vrednovanja. U mnogim slučajevima primjenjivi okvir financijskog izvještavanja ne propisuje metodologiju vrednovanja. Kada je to slučaj, pitanja koja mogu biti relevantna za razumijevanje revizora o tome kako menadžment vrednuje financijske instrumente uključuju, na primjer:
- ima li menadžment formalnu politiku vrednovanja i, ako ima, je li tehnika vrednovanja koja se koristi za financijski instrument na primjeren način dokumentirana u skladu s tom politikom;
  - koji modeli mogu dovesti do najvećeg rizika značajnog pogrešnog prikazivanja;
  - kako je menadžment pri odabiru određene tehnike vrednovanja razmatrao složenost vrednovanja financijskog instrumenta;
  - postoji li veći rizik od značajnog pogrešnog prikazivanja jer je menadžment interno razvio model koji će se koristiti za vrednovanje financijskih instrumenata ili odstupa od tehnike vrednovanja koja se uobičajeno koristi za vrednovanje određenog financijskog instrumenta;
  - je li menadžment koristio izvor za određivanje cijena od treće strane;
  - imaju li oni koji su uključeni u razvoj i primjenu tehnike vrednovanja primjerene vještine i stručnost za to, uključujući i to je li korišten menadžmentov stručnjak;i
  - postoje li pokazatelji pristranosti menadžmenta pri odabiru tehnike vrednovanja koja će se primjenjivati.

IAPN

Procjena rizika značajnih pogrešnih prikazivanja povezanih s vrednovanjem

109. Pri ocjenjivanju jesu li tehnike vrednovanja kojima se subjekt koristi primjerene u danim okolnostima i jesu li uspostavljene kontrole nad tehnikama vrednovanja, čimbenici koje revizor razmatra mogu uključivati:
- koriste li se tehnike vrednovanja obično od strane drugih sudionika na tržištu i jesu li prethodno pokazale da daju pouzdanu procjenu u odnosu na cijene dobivene iz tržišnih transakcija;
  - funkcioniraju li tehnike vrednovanja kako je namjeravano i nema li nedostataka u njihovu oblikovanju, osobito u ekstremnim uvjetima, te jesu li objektivno validirane. Indikatori nedostataka uključuju nedosljedna kretanja u odnosu na referentne vrijednosti (benchmark);
  - uzimaju li tehnike vrednovanja u obzir rizike svojstvene financijskom instrumentu koji se vrednuje, uključujući kreditnu

²⁶ MRevS 540, točka 8. (c)

- sposobnost druge ugovorne strane i vlastiti kreditni rizik u slučaju tehnika vrednovanja koje se koriste za mjerenje financijskih obveza;
- način na koji su tehnike vrednovanja kalibrirane u odnosu na tržište, uključujući osjetljivost tehnika vrednovanja na promjene varijabli;
  - koriste li se tržišne varijable i pretpostavke dosljedno i opravdavaju li novi uvjeti promjenu u korištenim tehnikama vrednovanja, tržišnim varijablama ili pretpostavkama;
  - ukazuju li analize osjetljivosti na to da bi se vrednovanja značajno promijenila uslijed malih ili umjerenih promjena pretpostavki;
  - organizacijska struktura, kao što je postojanje internog odjela odgovornog za razvoj modela za vrednovanje određenih instrumenata, osobito kada je riječ o ulaznim podacima razine 3. Na primjer, funkcija razvoja modela koja je uključena kao pomoć u određivanju cijena za poslove manje je objektivna od one koja je funkcionalno i organizacijski odvojena od front office-a; i
  - stručnost i objektivnost osoba odgovornih za razvoj i primjenu tehnika vrednovanja, uključujući menadžmentovo relativno iskustvo s određenim modelima koji mogu biti nedavno razvijeni.

Revizor (ili revizorov stručnjak) također može samostalno razviti jednu ili više tehnika vrednovanja kako bi usporedio svoj rezultat s onim u tehnikama vrednovanja koje koristi menadžment.

Značajni rizici

110. Revizorov postupak procjene rizika može navesti revizora da identificira jedan ili više značajnih rizika povezanih s vrednovanjem financijskih instrumenata, ako postoji bilo koja od sljedećih okolnosti:
- Visoka nesigurnost mjerenja povezana s vrednovanjem financijskih instrumenata (na primjer, onih s nevidljivim ulaznim podacima).²⁷
  - Nedostatak dostatnih dokaza kojima bi se potkrijepilo menadžmentovo vrednovanje svojih financijskih instrumenata.
  - Menadžmentovo nerazumijevanje vlastitih financijskih instrumenata ili nepostojanje stručnog znanja potrebnog za pravilno vrednovanje takvih instrumenata, uključujući sposobnost utvrđivanja jesu li potrebna usklađenja vrednovanja.
  - Menadžmentovo nerazumijevanje složenih zahtjeva u primjenjivom okviru financijskog izvještavanja koji se odnosi na mjerenje i objavljivanje financijskih instrumenata te nesposobnost menadžmenta da stvori prosudbu potrebnu za pravilnu primjenu tih

²⁷ Ako revizor utvrdi da visoka nesigurnost procjene povezana s vrednovanjem složenih financijskih instrumenata dovodi do znatnog rizika, MRevS 540 zahtijeva od revizora provedbu dokaznih postupaka i ocjenjivanje primjerenosti objavljivanja njihove nesigurnosti procjene. Vidjeti MRevS 540, točke 11., 15. i 20.

- zahtjeva.
- Značaj usklađenja vrednovanja koje su učinjene u odnosu na rezultate tehnike vrednovanja ako primjenjivi okvir financijskog izvještavanja zahtijeva ili dopušta takva usklađenja.
111. Za računovodstvene procjene koje dovode do značajnih rizika, povrh drugih dokaznih postupaka koji se provode kako bi se ispunili zahtjevi MRevS-ova 330, MRevS 540²⁸ zahtijeva od revizora ocjenjivanje sljedećeg:
- (a) kako je menadžment razmotrio alternativne pretpostavke ili ishode i zašto ih je odbio ili kako je menadžment na drugi način riješio nesigurnost mjerenja pri izradi računovodstvene procjene;
  - (b) jesu li značajne pretpostavke koje koristi menadžment razumne; i
  - (c) ako je relevantno za razumnost značajnih pretpostavki koje koristi menadžment ili primjerenu primjenu primjenjivog okvira financijskog izvještavanja, namjere menadžmenta da provede određene smjerove djelovanja i njegovu sposobnost da to učini.
112. Kako tržišta postaju neaktivna, promjena okolnosti može dovesti do prelaska s vrednovanja po tržišnoj cijeni na vrednovanje po modelu ili može dovesti do promjene iz jednog određenog modela u drugi model. Reagirane na promjene tržišnih uvjeta može biti otežano ako menadžment nema uspostavljene politike prije njihova nastanka. Menadžment također može ne imati stručno znanje potrebno za hitan razvoj modela ili odabrati tehniku vrednovanja koja bi mogla biti prikladna u ovim okolnostima. Čak i ako su tehnike vrednovanja dosljedno korištene, postoji potreba da menadžment ispita kontinuiranu prikladnost tehnika vrednovanja i pretpostavki koje se koriste za određivanje vrednovanja financijskih instrumenata. Nadalje, tehnike vrednovanja možda su odabrane u vremenima u kojima su bile dostupne razumne tržišne informacije, ali možda neće pružiti razumna vrednovanja u vrijeme nepredviđenog stresa.
113. Podložnost menadžmentovoj pristranosti, bilo namjernoj ili nenamjernoj, povećava se sa subjektivnošću vrednovanja i stupnjem nesigurnosti mjerenja. Na primjer, menadžment može biti sklon zanemarivanju vidljivih tržišnih pretpostavki ili podataka i umjesto toga koristiti vlastiti interno razvijen model ako model daje povoljnije rezultate. Čak i bez prijevarne namjere, može postojati prirodno iskušenje pristranog usmjeravanja prosudbe prema najpovoljnijem kraju onoga što može biti širok spektar, a ne prema točki u spektru koja bi se mogla smatrati najdosljednijom u odnosu na primjenjivi okvir financijskog izvještavanja. Promjena tehnike vrednovanja iz razdoblja u razdoblje bez jasnog i primjerenog razloga za to također može biti indikator pristranosti menadžmenta. Iako je neki oblik menadžmentove pristranosti

²⁸ MRevS 540, točka 15. točke (a)-(b).

inherentan subjektivnim odlukama koje se odnose na vrednovanje financijskih instrumenata, kad postoji namjera obmanjivanja, menadžmentova pristranost je prijevarne prirode.

Razvoj revizijskog pristupa

114. Pri testiranju načina menadžmentovog vrednovanja financijskog instrumenta i u odgovaranju na procijenjene rizike značajnih pogrešnih prikazivanja u skladu s MRevS-om 540,²⁹ revizor poduzima jedan ili više sljedećih postupaka, vodeći računa o vrsti računovodstvenih procjena:
- (a) Testiranje načina na koji je menadžment izradio računovodstvenu procjenu i podataka na kojima se ona temelji (uključujući tehnike vrednovanja koje subjekt upotrebljava u svojim procjenama).
  - (b) Testiranje operativne učinkovitosti kontrola nad načinom na koji je menadžment izradio računovodstvenu procjenu, zajedno s primjerenim dokaznim postupcima.
  - (c) Razvijanje točke procjene ili raspona procjene za ocjenu menadžmentove točke procjene.
  - (d) Utvrđivanje pružaju li događaji do datuma revizorskog izvješća revizijske dokaze o računovodstvenoj procjeni.

Mnogi revizori smatraju da će kombinacija testiranja načina na koji je menadžment vrednovao financijski instrument i podataka na kojima se temelji te testiranja operativne učinkovitosti kontrola biti učinkovit i ekonomičan pristup reviziji. Iako naknadni događaji mogu pružiti određene dokaze o vrednovanju financijskih instrumenata, možda će biti potrebno uzeti u obzir i druge čimbenike kako bi se riješile sve promjene tržišnih uvjeta nakon datuma bilance.³⁰ Ako revizor ne može testirati način na koji je menadžment izradio procjenu, revizor može odlučiti izraditi točku procjene ili raspon.

115. Kako je opisano u odjeljku I., u svrhu procjene fer vrijednosti financijskih instrumenata menadžment može:
- koristiti informacije iz izvora za određivanje cijena kod trećih strana;
  - prikupljati podatke kako bi razvio vlastitu procjenu koristeći različite tehnike, uključujući i modele;
  - angažirati stručnjaka za izradu procjene.

Menadžment često može koristiti kombinaciju tih pristupa. Na primjer, menadžment može imati vlastiti postupak određivanja cijena, ali koristiti izvore za određivanje cijena kod trećih strana kako bi potvrdio vlastite vrijednosti.

²⁹ MRevS 540, točke 12.-14.

³⁰ Točke A63–A66 MRevS-a 540 pružaju primjere nekih čimbenika koji mogu biti relevantni.

Revizijska razmatranja kad menadžment koristi izvor za određivanje cijena kod treće strane

116. Menadžment može u vrednovanju financijskih instrumenata subjekta koristiti izvor za određivanje cijena kod treće strane, kao što je pružatelj usluga određivanja cijena ili broker. Razumijevanje načina na koji menadžment upotrebljava informacije i kako funkcionira usluga određivanja cijena pomaže revizoru u određivanju vrste i opsega potrebnih revizijskih postupaka.
117. Sljedeća pitanja mogu biti relevantna ako menadžment koristi izvor za određivanje cijena kod treće strane:
- *Vrsta izvora za određivanje cijena kod trećih strana* – neki izvori za određivanje cijena kod trećih strana daju više informacija o svom procesu. Na primjer, pružatelj usluga određivanja cijena često pruža informacije o svojoj metodologiji, pretpostavkama i podacima u vrednovanju financijskih instrumenata na razini klase imovine. Nasuprot tome, brokери često ne pružaju ili pružaju samo ograničene informacije o ulaznim podacima i pretpostavkama koje se koriste u pripremi ponude.
  - *Vrsta korištenih ulaznih podataka i složenost tehnike vrednovanja* – Pouzdanost cijena iz izvora za određivanje cijena kod trećih strana razlikuje se ovisno o vidljivosti ulaznih podataka (i u skladu s tim, razini ulaznih podataka u hijerarhiji fer vrijednosti) i složenosti metodologije za vrednovanje određene klase vrijednosnih papira ili imovine. Na primjer, pouzdanost cijene vlasničkog ulaganja kojim se aktivno trguje na likvidnom tržištu veća je od pouzdanosti cijene korporativne obveznice kojom se trguje na likvidnom tržištu kojim se nije trgovalo na datum mjerenja. Ovo potonje je pak pouzdanije od cijene vrijednosnog papira pokrivenog imovinom koji se vrednuje primjenom modela diskontiranih novčanih tokova.
  - *Ugled i iskustvo izvora za određivanje cijena kod treće strane* – Na primjer, izvor za određivanje cijena kod treće strane može imati iskustvo za određenu vrstu financijskog instrumenta i kao takav biti priznat, ali možda nema slično iskustvo u drugim vrstama financijskih instrumenata. Prethodno iskustvo revizora s određenim izvorom za određivanje cijena kod treće strane također može biti relevantno u tom pogledu.
  - *Objektivnost izvora za određivanje cijena kod treće strane* – Na primjer, ako cijena koju je dobio menadžment dolazi od druge ugovorne strane kao što je broker koji je prodao financijski instrument subjektu ili subjektu u bliskom odnosu s subjektom koji se revidira, cijena možda nije pouzdana.

- *Kontrole subjekta nad upotrebom izvora za određivanje cijena kod trećih strana* – stupanj do kojeg menadžment ima uspostavljene kontrole za procjenu pouzdanosti informacija iz izvora za određivanje cijena kod trećih strana utječe na pouzdanost mjerenja fer vrijednosti. Na primjer, menadžment može imati uspostavljene kontrole za:
    - provjeru i odobravanje upotrebe izvora za određivanje cijena kod treće strane, uključujući razmatranje ugleda, iskustva i objektivnosti izvora za određivanje cijena kod treće strane.
    - utvrđivanje potpunosti, relevantnosti i točnosti cijena i podataka povezanih s cijenama.
  - *Kontrole izvora za određivanje cijena kod treće strane* – kontrole i procesi vrednovanja za kategorije imovine koje su interesantne za revizora. Na primjer, izvor za određivanje cijena kod treće strane može imati snažne kontrole nad načinom na koji se cijene određuju, uključujući upotrebu formaliziranog procesa za kupce, i na strani kupnje i na strani prodaje, kako bi se osporile cijene primljene od pružatelja usluge određivanja cijena, ako su potkrijepljene primjerenim dokazima, što može omogućiti izvoru za određivanje cijena kod treće strane da stalno ispravlja cijene kako bi potpunije odražavale informacije dostupne sudionicima na tržištu.
118. Mogući pristupi prikupljanju dokaza o informacijama iz izvora za određivanje cijena kod trećih strana mogu uključivati sljedeće:
- za ulazne podatke razine 1, uspoređivanje informacije iz izvora za određivanje cijena kod trećih strana s vidljivim tržišnim cijenama,
  - provjeru objavljivanja koje su dostavili izvori za određivanje cijena kod trećih strana o njihovim kontrolama i procesima, tehnikama vrednovanja, ulaznim podacima i pretpostavkama,
  - testiranje uspostavljenih menadžmentovih kontrola radi ocjene pouzdanosti informacija iz izvora za određivanje cijena kod trećih strana,
  - provođenje postupaka na izvoru za određivanje cijena kod trećih strana radi razumijevanja i ispitivanja kontrola i procesa, tehnika vrednovanja, ulaznih podataka i pretpostavki koje se upotrebljavaju za kategorije imovine ili određene financijske instrumente za koje postoji interes,
  - ocjenjivanje jesu li cijene dobivene iz izvora za određivanje cijena kod trećih strana razumne u odnosu na cijene iz drugih izvora za određivanje cijena kod trećih strana, procjene subjekta ili vlastite procjene revizora,
  - ocjenjivanje razumnosti tehnika vrednovanja, pretpostavki i ulaznih podataka,

- izrada točke procjene ili raspona procjene za neke financijske instrumente po cijeni utvrđenoj od strane izvora za određivanje cijena kod treće strane i ocjenjivanje jesu li rezultati u okviru razumnog raspona,
  - pribavljanje revizorskog izvješća za usluge koji obuhvaća kontrole nad validacijom cijena.³¹
119. Pribavljanje cijena iz više izvora za određivanje cijena kod trećih strana također može pružiti korisne informacije o nesigurnosti mjerenja. Širok raspon cijena može ukazivati na veću nesigurnost mjerenja i može ukazivati na veću osjetljivost financijskog instrumenta na male promjene u podacima i pretpostavkama. Uski raspon može ukazivati na manju nesigurnost mjerenja i može ukazivati na manju osjetljivost na promjene podataka i pretpostavki. Iako dobivanje cijena iz više izvora može biti korisno, pri razmatranju financijskih instrumenata koji imaju ulazne podatke kategorizirane na razinama 2 ili 3 hijerarhije fer vrijednosti, osobito pribavljanje cijena iz više izvora vjerojatno neće samo po sebi pružiti dovoljno primjerenih revizijskih dokaza. To je zato što:
- (a) ono što se čini kao više izvora informacija o cijenama može koristiti isti osnovni izvor cijena;
  - (b) razumijevanje ulaznih podataka koje upotrebljava izvor za određivanje cijena kod trećih strana pri određivanju cijene može biti potrebno za kategorizaciju financijskog instrumenta u hijerarhiji fer vrijednosti.
120. U nekim situacijama revizor možda neće moći steći razumijevanje procesa koji se koristi za generiranje cijene, uključujući bilo kakve kontrole nad procesom u smislu pouzdanosti određivanja cijene ili možda neće imati pristup modelu, uključujući pretpostavke i druge korištene ulazne podatke. U takvim slučajevima revizor može odlučiti da sam izradi točku ili raspon procjene za ocjenjivanje menadžmentove točke procjene kao odgovor na procijenjeni rizik.

Revizijska razmatranja kad menadžment procjenjuje fer vrijednost pomoću modela

121. Točka 13(b) MrevS-a 540 zahtijeva od revizora da, ako testira menadžmentov proces izrade računovodstvene procjene, ocjenjivanje je li

³¹ Neki pružatelji usluga određivanja cijena mogu pružiti izvješća korisnicima svojih podataka kako bi objasnili svoje kontrole nad podacima za određivanje cijena, tj. izvješće pripremljeno u skladu s Međunarodnim standardom o angažmanima s izražavanjem uvjerenja o uslužnoj organizaciji (MSIU) 3402, *Izvješće s izražavanjem uvjerenja o kontrolama u servisnoj organizaciji*. Menadžment može zatražiti, a revizor može razmotriti dobivanje takvog izvješća kako bi razvio razumijevanje načina pripreme podataka za određivanje cijena i ocijenio može li se osloniti na kontrole nad uslugom određivanja cijena.

korištena metoda mjerenja primjerena u danim okolnostima i jesu li pretpostavke koje je koristio menadžment razumne s obzirom na ciljeve mjerenja primjenjivog okvira financijskog izvještavanja.

122. Bez obzira na to je li menadžment koristio izvor za određivanje cijena kod treće strane ili provodi vlastito vrednovanje, modeli se često upotrebljavaju za vrednovanje financijskih instrumenata, osobito kad se upotrebljavaju ulazni podaci na razinama 2 i 3 hijerarhije fer vrijednosti. Pri određivanju vrste, vremenskog rasporeda i opsega revizijskih postupaka za modele revizor može razmotriti metodologiju, pretpostavke i podatke korištene u modelu. Pri razmatranju složenijih financijskih instrumenata kao što su oni koji upotrebljavaju ulazne podatke razine 3, testiranje svih triju elemenata može biti koristan izvor revizijskih dokaza. Međutim, ako je model i jednostavan i općeprihvaćen, kao što su neki izračuni cijena obveznica, revizijski dokazi koji su dobiveni fokusiranjem na pretpostavke i podatke korištene u modelu mogu biti korisniji izvor dokaza.
123. Testiranje modela može se postići korištenjem dvaju glavnih pristupa:
- (a) revizor može testirati menadžmentov model, uzimajući u obzir primjerenost modela koji koristi menadžment, razumnost korištenih pretpostavki i podataka te matematičku točnost; ili
  - (b) revizor može izraditi vlastitu procjenu, a zatim usporediti vrednovanje revizora sa subjektovom procjenom.
124. Ako se vrednovanje financijskih instrumenata temelji na nevidljivim ulaznim podacima (tj. ulaznim podacima razine 3), pitanja koja revizor može razmotriti uključuju, na primjer, način na koji menadžment podupire sljedeće:
- identificiranje i obilježja tržišnih sudionika koji su relevantni za financijski instrument,
  - način utvrđivanja nevidljivih ulaznih podataka pri početnom priznavanju,
  - modifikacije koje je učinio u svojim vlastitim pretpostavkama kako bi odražavale menadžmentovo stajalište o pretpostavkama koje bi sudionici na tržištu koristili,
  - jesu li uključene najbolje dostupne informacije u danim okolnostima,
  - ako je primjenjivo, kako se u njegovim pretpostavkama uzimaju u obzir usporedive transakcije,
  - analiza osjetljivosti modela kad se koriste nevidljivi ulazni podaci i jesu li obavljena usklađivanja kako bi se razriješila nesigurnost mjerenja.
125. Povrh toga, znanje revizora o industriji, poznavanje tržišnih trendova, razumijevanje vrednovanja drugih subjekata (uzimajući u obzir povjerljivost) i drugi relevantni indikatori cijena informiraju revizorovo testiranje

vrednovanja i razmatranje o tome čine li se vrednovanja općenito razumnima. Ako se čini da su procjene dosljedno pretjerano agresivne ili konzervativne, to može biti indikator moguće pristranosti menadžmenta.

126. Ako ne postoje vidljivi vanjski dokazi, osobito je važno da su osobe zadužene za upravljanje na primjeren način angažirane kako bi razumjele subjektivnost vrednovanja menadžmenta i dobivene dokaze kojima se podupiru ta vrednovanja. U takvim slučajevima može biti potrebno da revizor ocijeni je li došlo do temeljite provjere i razmatranja pitanja, uključujući bilo koju dokumentaciju, na svim primjerenim razinama menadžmenta unutar subjekta, uključujući i one zadužene za upravljanje.
127. Kad tržišta postanu neaktivna ili dislocirana ili se ulazni podaci ne mogu vidjeti, menadžmentova vrednovanja mogu biti više prosudbena i manje se mogu verificirati te, kao rezultat toga, mogu biti manje pouzdana. U takvim okolnostima revizor može testirati model kombinacijom testiranja kontrola kojima upravlja subjekt, ocjenjivanja oblikovanja i rada modela, testiranja pretpostavki i podataka korištenih u modelu te usporedbom njegovog ishoda s točkom ili rasponom procjene koju je razvio revizor ili s drugim tehnikama vrednovanja trećih strana.³²
128. Vjerojatno je da će revizor pri testiranju ulaznih podataka koji su korišteni u subjektovoj metodologiji vrednovanja³³, na primjer, ako su takvi ulazni podaci kategorizirani u hijerarhiji fer vrijednosti, također pribaviti dokaze koji potkrepljuju objavljivanja koja zahtijeva primjenjivi okvir financijskog izvještavanja. Na primjer, revizorovi dokazni postupci za ocjenu primjerenosti ulaznih podataka koji se upotrebljavaju u subjektovoj tehnici vrednovanja (tj. ulazni podaci razine 1, razine 2 i razine 3) i testovi subjektive analize osjetljivosti bit će relevantni za revizorovu ocjenu o tome postižu li objavljivanja fer prezentaciju.

Ocjenjivanje razumnosti pretpostavki koje je koristio menadžment

129. Pretpostavka korištena u modelu može se smatrati značajnom ako bi razumna varijacija pretpostavke značajno utjecala na mjerenje financijskog instrumenta.³⁴ Menadžment je možda razmotrio alternativne pretpostavke ili ishode provođenjem analize osjetljivosti. Opseg subjektivnosti povezan s pretpostavkama utječe na stupanj mjerne nesigurnosti i može navesti revizora

³² MRevS 540, točka 13 (d) opisuje zahtjeve kad revizor razvija raspon za procjenu menadžmentove točke procjene. Tehnike vrednovanja koje su razvile treće strane i koje koristi revizor mogu se u nekim okolnostima smatrati radom revizorovog stručnjaka i biti podložne zahtjevima MRevS-a 620.

³³ Vidjeti, na primjer, točku 15 MRevS-a 540 za zahtjeve u odnosu na revizorovu evaluaciju pretpostavke menadžmenta o signifikantnim rizicima.

³⁴ Vidjeti MRevS 540, točku A107.

na zaključak da postoji znatan rizik, na primjer u slučaju ulaznih podataka razine 3.

130. Revizijski postupci za testiranje pretpostavki koje je koristio menadžment uključujući one koje se upotrebljavaju kao ulazni podaci u modelima, mogu uključivati ocjenjivanje:
- je li i ako jest, na koji je način menadžment uključio tržišne ulazne podatke u razvoj pretpostavki jer je općenito poželjno nastojati maksimalno iskoristiti relevantne vidljive ulazne podatke i minimizirati nevidljive ulazne podatke;
  - jesu li pretpostavke u skladu s vidljivim tržišnim uvjetima i obilježjima financijske imovine ili financijske obveze;
  - jesu li izvori pretpostavki tržišnih sudionika relevantni i pouzdani te kako je menadžment odabrao pretpostavke koje će koristiti kad postoji nekoliko različitih pretpostavki tržišta;
  - ukazuju li analize osjetljivosti na to da bi se vrednovanja znatno promijenila zbog samo malih ili umjerenih promjena pretpostavki.

Vidjeti točke od A77 do A83 MRevs-a 540 za daljnja razmatranja u odnosu na ocjenjivanje pretpostavki koje je koristio menadžment.

131. Razmatranje prosudbi revizora o budućnosti temelji se na informacijama koje su dostupne u trenutku donošenja prosudbe. Naknadni događaji mogu dovesti do ishoda koji nisu u skladu s prosudbama koje su bile razumne u trenutku donošenja.
132. U nekim slučajevima diskontna stopa u obračunu sadašnje vrijednosti može biti prilagođena kako bi se u obzir uzele nesigurnosti u vrednovanju, umjesto prilagođavanja svake pretpostavke. U takvim slučajevima revizorski postupci mogu se usredotočiti na diskontnu stopu promatrajući vidljivo trgovanje sličnim vrijednosnim papirom radi usporedbe korištenih diskontnih stopa ili razvijanja neovisnog modela za izračun diskontne stope i usporedbu s onom koju je koristio menadžment.

Revizijska razmatranja kad je subjekt koristio menadžmentovog stručnjaka

133. Kao što je razmotreno u Odjeljku I., menadžment može angažirati stručnjaka za vrednovanje kako bi vrednovao neke ili sve svoje vrijednosne papire. Takvi stručnjaci mogu biti brokeri, investicijski bankari, pružatelji usluge određivanja cijena koji također pružaju stručne usluge vrednovanja ili drugi specijalizirani subjekti za vrednovanje.
134. Točka 8 MRevs-a 500 sadržava zahtjeve za revizora pri ocjenjivanju dokaza dobivenih od stručnjaka kojeg je angažirao menadžment. Opseg postupaka revizora u odnosu na menadžmentovog stručnjaka i rad tog stručnjaka ovisi o značajnosti rada stručnjaka za potrebe revizora. Ocjenjivanje primjerenosti rada menadžmentovog stručnjaka pomaže revizoru u ocjenjivanju pružaju li

cijene ili vrednovanja koja je dostavio menadžmentov stručnjak dostatne primjerene revizijske dokaze kojima se podupiru vrednovanja. Primjeri postupaka koje revizor može provesti uključuju:

- ocjenjivanje stručnosti, sposobnosti i objektivnosti menadžmentovog stručnjaka, na primjer: njegov odnos sa subjektom; njegov ugled i položaj na tržištu; njegovo iskustvo s određenim vrstama instrumenata i njegovo razumijevanje relevantnog okvira financijskog izvještavanja koji se primjenjuje na vrednovanje;
- stjecanje razumijevanja rada menadžmentovog stručnjaka, na primjer procenom prikladnosti korištene/korištenih tehnike/tehnika vrednovanja i ključnih tržišnih varijabli i pretpostavki korištenih u tehnici(kama) vrednovanja;
- ocjenjivanje primjerenosti rada tog stručnjaka kao revizijskog dokaza. U ovom dijelu naglasak je na prikladnosti rada stručnjaka na razini pojedinačnog financijskog instrumenta. Za uzorak relevantnih instrumenata može biti primjereno neovisno izraditi procjenu (vidi točke od 136 do 137 o izradi točke ili raspona procjene), koristeći različite podatke i pretpostavke, a zatim usporediti tu procjenu s procenom menadžmentovog stručnjaka; i
- ostali postupci mogu uključivati:
  - o Modeliranje različitih pretpostavki za dobivanje pretpostavki u drugom modelu, zatim razmatranje razumnosti tih izvedenih pretpostavki.
  - o Uspoređivanje menadžmentovih točki procjene s točkama revizorovih procjena kako bi se utvrdilo jesu li menadžmentove procjene dosljedno više ili niže.

135. Pretpostavke može odrediti ili identificirati menadžmentov stručnjak kako bi pomogao menadžmentu u vrednovanju njegovih financijskih instrumenata. Takve pretpostavke, kada ih koristi menadžment, postaju menadžmentove pretpostavke koje revizor mora razmotriti na isti način kao i druge menadžmentove pretpostavke.

Razvijanje točke ili raspona procjene

136. Revizor može razviti tehniku vrednovanja i prilagoditi ulazne podatke i pretpostavke korištene u tehnici vrednovanja kako bi razvio raspon za korištenje u ocjenjivanju razumnosti menadžmentovog vrednovanja. Točke od 106 do 135 ovog MSRP-a mogu pomoći revizoru u izradi točke ili raspona procjene. U skladu s MRevS-om 540,³⁵ ako revizor koristi pretpostavke ili metodologije koje se razlikuju od menadžmentovih, revizor će steći

---

³⁵ MRevS 540, točka 13(c)

razumijevanje menadžmentovih pretpostavki ili metodologija koje je dovoljno za utvrđivanje uzima li revizorov raspon u obzir relevantne varijable i za ocjenjivanje bilo koje značajne razlike u odnosu na menadžmentovu procjenu. Revizor može smatrati korisnim korištenje rada revizorovog stručnjaka za procjenu razumnosti menadžmentovog vrednovanja.

137. U nekim slučajevima revizor može zaključiti da se iz pokušaja revizora da stekne razumijevanje menadžmentovih pretpostavki ili metodologije ne može pribaviti dovoljno dokaza, na primjer kad izvor za određivanje cijena kod treće strane upotrebljava interno razvijene modele i softver te ne dopušta pristup relevantnim informacijama. U takvim slučajevima revizor možda neće moći pribaviti dostatne primjerene revizijske dokaze o vrednovanju ako revizor nije u mogućnosti provesti druge postupke kao reakciju na rizike značajnog pogrešnog prikazivanja, kao što je izrada točke ili raspona procjene radi ocjenjivanja menadžmentove točke procjene.³⁶ MRevS 705³⁷ opisuje implikacije revizorove nemogućnosti pribavljanja dostatnih primjerenih revizijskih dokaza.

Prezentiranje i objavljivanje financijskih instrumenata

138. Odgovornost menadžmenta uključuje pripremu financijskih izvještaja u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja.³⁸ Okviri financijskog izvještavanja često zahtijevaju objavljivanja u financijskim izvještajima kako bi se korisnicima financijskih izvještaja omogućilo smisleno ocjenjivanje učinaka subjektovih aktivnosti s financijskim instrumentima, uključujući rizike i nesigurnosti povezane s tim financijskim instrumentima. Važnost objavljivanja u pogledu osnove mjerenja povećava se s povećanjem nesigurnosti mjerenja financijskih instrumenata, a na nju utječe i razina hijerarhije fer vrijednosti.
139. Ako se navodi da su financijski izvještaji u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja, menadžment implicitno ili izričito iznosi tvrdnje u vezi s prezentacijom i objavljivanjem različitih elemenata financijskih izvještaja i povezanih objavljivanja. Tvrdnje o prezentaciji i objavljivanjima obuhvaćaju:
- (a) Nastanak te prava i obveze – objavljeni događaji, transakcije i druga pitanja su nastali i odnose se na subjekt.
  - (b) Potpunost – u financijske izvještaje uključena su sva objavljivanja koja su trebala biti uključena.
  - (c) Klasifikacija i razumljivost – financijske informacije su primjereno prezentirane i opisane, a objavljivanja su jasno formulirana.

³⁶ MRevS 540, točka 13(d)

³⁷ MRevS 705, *Modifikacije mišljenja u izvješću neovisnog revizora*

³⁸ Vidjeti točke 4 i A2 MRevS-a 200.

- (d) Točnost i vrednovanje – financijske i druge informacije objavljene su na fer način i u primjerenim iznosima.

Postupci revizora u vezi s revidiranjem objavljivanja oblikovani su uzimajući u obzir ove tvrdnje.

Postupci koji se odnose na prezentaciju i objavljivanja o financijskim instrumentima

140. U odnosu na prezentaciju i objavljivanja o financijskim instrumentima, područja od posebne važnosti uključuju:

- Okviri financijskog izvještavanja općenito zahtijevaju dodatna objavljivanja o procjenama i povezanim rizicima i nesigurnostima kako bi se dopunile informacije i objasnila imovina, obveze, prihodi i rashodi. Revizor će možda morati biti usredotočen na objavljivanja koja se odnose na analize rizika i osjetljivosti. Informacije dobivene tijekom revizorovih postupaka procjene rizika i testiranja kontrolnih aktivnosti mogu pružiti dokaze kako bi revizor mogao zaključiti jesu li objave u financijskim izvještajima u skladu sa zahtjevima primjenjivog okvira financijskog izvještavanja, na primjer o:
  - subjektivim ciljevima i strategijama za korištenje financijskih instrumenata, uključujući iskazane računovodstvene politike subjekta;
  - subjektivom kontrolnom okviru za upravljanje njegovim rizicima koji su povezani s financijskim instrumentima; i
  - rizicima i nesigurnostima povezanim s financijskim instrumentima.
- Informacije mogu doći iz sustava izvan tradicionalnih sustava financijskog izvještavanja kao što su sustavi rizika. Primjeri postupaka koje revizor može odlučiti provesti kao odgovor na procijenjene rizike u odnosu na objavljivanja uključuju testiranje:
  - procesa koji se koristi za dobivanje objavljenih informacija; i
  - operativne učinkovitosti kontrola nad podacima koji su korišteni u pripremi objavljivanja.
- U odnosu na financijske instrumente koji nose značajan rizik³⁹, čak i ako su objavljivanja u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja, revizor može zaključiti da je objavljivanje nesigurnosti procjene neprimjereno s obzirom na postojeće okolnosti i činjenice te u skladu s tim financijski izvještaji možda neće biti fer prezentirani.

³⁹ MRevS 540, točka 20 zahtijeva od revizora provedbu daljnjih postupaka vezanih za objavljivanja koja se odnose na računovodstvene procjene a koja dovode do značajnih rizika za procjenu primjerenosti objavljivanja nesigurnosti njihove procjene u financijskim izvještajima u kontekstu primjenjivog okvira financijskog izvještavanja.

MRevS 705 sadrži smjernice o implikacijama za revizorovo mišljenje kad revizor smatra da su menadžmentova objavljivanja u financijskim izvještajima neadekvatna ili obmanjujuća.

- Revizori također mogu razmotriti jesu li objavljivanja potpuna i razumljiva. Na primjer, sve relevantne informacije mogu biti uključene u financijske izvještaje (ili popratna izvješća), ali mogu biti nedovoljno međusobno povezane kako bi se korisnicima financijskih izvještaja omogućilo stjecanje razumijevanja pozicije ili možda neće biti dovoljno kvalitativnih objavljivanja kako bi se dao kontekst iznosima koji su navedeni u financijskim izvještajima. Na primjer, čak i ako je subjekt uključio objavljivanje analize osjetljivosti, objavljivanje možda neće u potpunosti opisati rizike i nesigurnosti koji mogu nastati zbog promjena u vrednovanju, mogućih učinaka na ugovore o dugu, zahtjeva za instrumentom osiguranja i subjektive likvidnosti. MRevS 260⁴⁰ sadržava zahtjeve i smjernice za komunikaciju s osobama zaduženima za upravljanje, uključujući stajališta revizora o značajnim kvalitativnim aspektima subjektivih računovodstvenih praksi, uključujući računovodstvene politike, računovodstvene procjene i objavljivanja u financijskim izvještajima.

141. Razmatranje primjerenosti prezentacije, na primjer o kratkoročnoj i dugoročnoj klasifikaciji, u dokaznom testiranju financijskih instrumenata relevantno je za revizorovu ocjenu prezentacije i objavljivanja.

Ostala relevantna revizijska razmatranja

Pisane izjave

142. MRevS 540 zahtijeva od revizora pribavljanje pisanih izjava od menadžmenta i, ako je primjereno, onih koji su zaduženi za upravljanje o tome smatraju li značajne pretpostavke koje su korištene u izradi računovodstvenih procjena razumnima.⁴¹ MRevS 580⁴² obvezuje revizora da, povrh obveznih izjava, zahtijeva i druge pisane izjave ako utvrdi da je potrebno pribaviti jednu ili više pisanih izjava kako bi podržale druge revizijske dokaze relevantne za financijske izvještaje ili jednu ili više posebnih tvrdnji u financijskim izvještajima. Ovisno o opsegu i stupnju složenosti aktivnosti s financijskim instrumentima, pisane izjave kojima se

⁴⁰ MRevS 260, *Komunikacija s osobama zaduženima za upravljanje*

⁴¹ MRevS 540, točka 22. Točka 4 MRevS-a 580, *Pisane izjave*, navodi da pisane izjave menadžmenta same po sebi nisu dostatan primjeren revizijski dokaz za bilo koje od pitanja na koja se odnose. Ako revizor na drugi način ne može pribaviti dostatne primjerene revizijske dokaze, to može predstavljati ograničenje opsega revizije koje može imati posljedice na izvješće revizora (vidjeti MRevS 705, *Modifikacija mišljenja u izvješću neovisnog revizora*).

⁴² MRevS 580, točka 13.

potkrepljuju drugi pribavljeni dokazi o financijskim instrumentima mogu uključivati i:

- ciljeve menadžmenta u pogledu financijskih instrumenata, na primjer, koriste li se za zaštitu, upravljanje imovinom/obvezama ili za ulaganja;
- izjave o primjerenosti prezentacije financijskih izvještaja, na primjer evidentiranje transakcija financijskih instrumenata kao transakcija prodaje ili financiranja;
- izjave o objavljivanjima u financijskim izvještajima koje se odnose na financijske instrumente, na primjer, da:
  - iskazi odražavaju sve transakcije financijskih instrumenata;
  - su identificirani svi ugrađeni izvedeni instrumenti;
- jesu li sve transakcije provedene između nepovezanih strana i po tržišnoj vrijednosti;
- uvjeti transakcija;
- primjerenost vrednovanja financijskih instrumenata;
- postoje li popratni sporazumi povezani s bilo kojim financijskim instrumentima;
- je li subjekt izdavao bilo kakve opcije;
- namjera i sposobnost menadžmenta za provođenje određenih radnji;⁴³ i
- zahtijevaju li naknadni događaji prilagodbu vrednovanja i objavljivanja koja su uključena u financijske izvještaje.

Komunikacija s onima koji su zaduženi za upravljanje i drugima

143. Zbog nesigurnosti povezanih s vrednovanjem financijskih instrumenata, potencijalni učinci na financijske izvještaje svih značajnih rizika vjerojatno će interesirati one zadužene za upravljanje. Revizor može komunicirati vrstu i posljedice značajnih pretpostavki koje su korištene u mjeranju fer vrijednosti, stupanj subjektivnosti koji je uključen u razvoj pretpostavki i relativnu značajnost stavki koje su mjerene po fer vrijednosti u odnosu na financijske izvještaje kao cjelinu. Povrh toga, potreba za primjerenim kontrolama nad obvezama za sklapanje ugovora o financijskim instrumentima i nad naknadnim postupcima mjerenja pitanja su koja mogu dovesti do potrebe za komunikacijom s onima koji su zaduženi za upravljanje.
144. MRevS 260 uređuje odgovornost revizora za komunikaciju s osobama zaduženima za upravljanje u okviru revizije financijskih izvještaja. U odnosu na financijske instrumente, pitanja koja treba priopćiti onima koji su zaduženi za upravljanje mogu uključivati sljedeće:
- nepostojanje menadžmentovog razumijevanja vrste ili opsega aktivnosti s financijskim instrumentima ili rizika povezanim s

⁴³ Točka A80 MRevS-a 540 sadrži primjere postupaka koji mogu biti primjereni u ovim okolnostima.

- takvim aktivnostima;
- značajni nedostaci u oblikovanju ili radu sustava internih kontrola ili upravljanja rizicima koji se odnose na subjektive aktivnosti s financijskim instrumentima koje je revizor utvrdio tijekom revizije;⁴⁴
- značajne poteškoće s kojima se susreće pri pribavljanju dostatnih primjerenih revizijskih dokaza koji se odnose na vrednovanje koje je obavio menadžment ili menadžmentov stručnjak. Na primjer, ako menadžment ne može steći razumijevanje metodologije vrednovanja, pretpostavki i podataka koje upotrebljavaju menadžmentovi stručnjaci, a menadžmentov stručnjak revizoru te informacije ne daje na raspolaganje;
- znatne razlike u prosudbama između revizora i menadžmenta ili menadžmentovog stručnjaka u pogledu vrednovanja;
- potencijalni učinci na financijske izvještaje subjekta značajnih rizika i izloženosti koje je potrebno objaviti u financijskim izvještajima, uključujući nesigurnost mjerenja povezanu s financijskim instrumentima;
- stajališta revizora o primjerenosti odabira računovodstvenih politika i prezentaciji transakcija s financijskim instrumentima u financijskim izvještajima;
- stajališta revizora o kvalitativnim aspektima subjektivih računovodstvenih praksi i financijskom izvještavanju o financijskim instrumentima; ili
- nedostatak sveobuhvatnih i jasno navedenih politika za kupnju, prodaju i držanje financijskih instrumenata, uključujući operativne kontrole, postupke za određivanje financijskih instrumenata kao zaštite od rizika i monitoring izloženosti.

Primjereni vremenski okvir za komunikaciju razlikovat će se ovisno o okolnostima angažmana. Međutim, može biti primjereno što prije priopćiti znatne poteškoće koje su postojale tijekom revizije ako osobe zadužene za upravljanje mogu pomoći revizoru u prevladavanju poteškoća ili ako je vjerojatno da će to dovesti do modificiranog mišljenja.

⁴⁴ MRevS 265, *Priopćavanje nedostataka u internim kontrolama onima koji su zaduženi za upravljanje i menadžmentu*, uspostavlja zahtjeve i pruža smjernice za priopćavanje nedostataka u internim kontrolama menadžmentu i priopćavanju značajnih nedostataka u internim kontrolama onima koji su zaduženi za upravljanje. U njemu se objašnjava da se nedostaci u internim kontrolama mogu utvrditi tijekom revizorovih postupaka za procjenu rizika u skladu s MRevS-om 315 (izmijenjen) ili u bilo kojoj drugoj fazi revizije.

Komunikacija s regulatorima i drugima

145. U nekim slučajevima od revizora se može zahtijevati⁴⁵ ili bi se to moglo smatrati primjerenim, da izravno komuniciraju s regulatornim tijelima ili bonitetnim nadzornim tijelima, uz one koji su zaduženi za upravljanje, u vezi s pitanjima koja se odnose na financijske instrumente. Takva komunikacija može biti korisna tijekom cijele revizije. Na primjer, u nekim jurisdikcijama bankarski regulatori nastoje surađivati s revizorima kako bi razmjenjivali informacije o radu i primjeni kontrola nad aktivnostima financijskih instrumenata, izazovima u vrednovanju financijskih instrumenata na neaktivnim tržištima i usklađenosti s propisima. Ta koordinacija može biti korisna revizoru u utvrđivanju rizika od značajnog pogrešnog prikazivanja.

---

⁴⁵ Na primjer, MRevS 250 (izmijenjen), *Razmatranje zakona i propisa u reviziji financijskih izvještaja* zahtijeva od revizora utvrđivanje postojanja odgovornosti za prijavljivanje utvrđenog ili sumnjivog nepridržavanja zakona i propisa strankama izvan subjekta. Osim toga, zahtjevi koji se odnose na komunikaciju revizora s nadzornim tijelima banaka i drugima mogu biti uvedeni u mnogim zemljama bilo zakonom, nadzornim zahtjevom ili formalnim dogovorom ili protokolom.

Dodatak

(Vidjeti: Točka A14)

Primjeri kontrola koje se odnose na financijske instrumente

1. U nastavku su navedene osnovne informacije i primjeri kontrola koje mogu postojati u subjektu koji se bavi velikom količinom transakcija s financijskim instrumentima, bilo u svrhu trgovanja ili ulaganja. Primjeri nisu iscrpni i subjekti mogu uspostaviti različita kontrolna okruženja i procese ovisno o njihovoj veličini, djelatnosti u kojoj posluju i opsegu transakcija s financijskim instrumentima. Daljnje informacije o korištenju konfirmacija o trgovanju i klirinškim kućama sadržane su u točkama 25 – 26.
2. Kao i u svakom sustavu kontrola, ponekad je potrebno duplicirati kontrole na različitim razinama kontrole (na primjer, preventiva, detektiranje i monitoring) kako bi se izbjegao rizik značajnih pogrešnih prikazivanja.

Kontrolno okruženje subjekta*Predanost kompetentnom korištenju financijskih instrumenata*

3. Stupanj složenosti nekih aktivnosti s financijskim instrumentima može značiti da samo nekoliko pojedinaca unutar subjekta u potpunosti razumije te aktivnosti ili ima stručno znanje potrebno za kontinuirano vrednovanje instrumenata. Korištenje financijskih instrumenata bez relevantnog stručnog znanja unutar subjekta povećava rizik značajnih pogrešnih prikazivanja.

Sudjelovanje onih koji su zaduženi za upravljanje

4. Osobe zadužene za upravljanje nadziru i suglasne su s menadžmentovim određenjem subjektive cjelokupne sklonosti riziku i obavljaju nadzor nad subjektivim aktivnostima s financijskim instrumentima. Politike subjekta za kupnju, prodaju i držanje financijskih instrumenata usklađene su s njegovim odnosom prema riziku i stručnim znanjem osoba uključenih u aktivnosti s financijskim instrumentima. Povrh toga, subjekt može uspostaviti upravljačke strukture i kontrolne procese usmjerene na:
  - (a) priopćavanje investicijskih odluka i ocjena svih značajnih nesigurnosti mjerenja onima koji su zaduženi za upravljanje; i
  - (b) ocjenjivanje ukupne sklonosti subjekta riziku kad sudjeluje u transakcijama s financijskim instrumentima.

Organizacijska struktura

5. Aktivnosti s financijskim instrumentima mogu se provoditi na centraliziranoj ili decentraliziranoj osnovi. Takve aktivnosti i povezano donošenje odluka uvelike ovise o protoku točnih, pouzdanih i pravodobnih menadžmentovih

informacija. Poteškoće u prikupljanju i objedinjavanju takvih informacija povećavaju se s brojem subjektivih lokacija i poduzeća. Rizici značajnih pogrešnih prikazivanja koji se odnose na aktivnosti s financijskim instrumentima mogu se povećati s većom decentralizacijom kontrolnih aktivnosti. To osobito može biti točno ako se subjekt nalazi na različitim lokacijama od kojih su neke možda u drugim zemljama.

Dodjela ovlasti i odgovornosti

Politike ulaganja i vrednovanja

6. Davanje smjera kroz jasno iskazane politike odobrene od strane onih koji su zaduženi za upravljanje za kupnju, prodaju i držanje financijskih instrumenata omogućuje menadžmentu uspostavu učinkovitog pristupa preuzimanju i upravljanju poslovnim rizicima. Te su politike najjasnije kada navode ciljeve subjekta u pogledu njegovih aktivnosti upravljanja rizicima te alternative ulaganjima i zaštiti od rizika koje su dostupne za postizanje tih ciljeva i odražavaju:
  - (a) razinu stručnosti menadžmenta;
  - (b) sofisticiranost sustava internih kontrola i monitoringa;
  - (c) strukturu imovine/obveza subjekta;
  - (d) sposobnost subjekta za održavanje likvidnosti i apsorbiranje gubitaka kapitala;
  - (e) vrste financijskih instrumenata za koje menadžment vjeruje da će ispuniti njegove ciljeve;
  - (f) korištenje financijskih instrumenata za koje menadžment vjeruje da će ispuniti svoje ciljeve. Na primjer, mogu li se derivati koristiti u špekulativne svrhe ili samo u svrhu zaštite.
7. Menadžment može odrediti politike usklađene sa svojim mogućnostima vrednovanja i može uspostaviti kontrole kako bi osigurao da se tih politika pridržavaju zaposlenici koji su odgovorni za subjektova vrednovanja. To može uključivati:
  - (a) procese za oblikovanje i validaciju metodologija koje se koriste za izradu vrednovanja, uključujući način rješavanja nesigurnosti mjerenja; i
  - (b) politike u vezi s maksimalnim korištenjem vidljivih inputa i vrsta informacija koje treba prikupiti kako bi se podržalo vrednovanje financijskih instrumenata.
8. U manjim subjektima trgovanje financijskim instrumentima može biti rijetko, a znanje i iskustvo menadžmenta ograničeno. Međutim, uspostava politika u pogledu financijskih instrumenata pomaže subjektu kod utvrđivanja sklonosti

riziku i razmatranja ostvaruje li ulaganje u određene financijske instrumente navedeni cilj.

Politike i prakse u području ljudskih resursa

9. Subjekti mogu uspostaviti politike kojima se od ključnih zaposlenika, kako u prednjem uredu tako i u back office-u, zahtijeva korištenje propisanog vremena u kojem ne obavljaju svoje dužnosti. Ta se vrsta kontrole koristi kao sredstvo sprečavanja i otkrivanja prijevара, osobito ako osobe koje se bave trgovinskim aktivnostima stvaraju fiktivna trgovanja ili netočno evidentiraju transakcije.

Korištenje uslužnih organizacija

10. Subjekti također mogu koristiti uslužne organizacije (na primjer upravitelje imovine) za pokretanje kupnje ili prodaje financijskih instrumenata, za vođenje evidencije transakcija za subjekt ili za vrednovanje financijskih instrumenata. Neki subjekti mogu ovisiti o tim uslužnim organizacijama kako bi pružili osnovu za izvještavanje o financijskim instrumentima koji se drže. Međutim, ako menadžment nije upoznat s kontrolama koje su uspostavljene u uslužnoj organizaciji, revizor možda neće moći pribaviti dostatne i primjerene revizijske dokaze za oslanjanje na kontrole u toj uslužnoj organizaciji. Vidjeti MRevS 402¹ koji zahtijeva od revizora pribavljanje dostatnih i primjerenih revizijskih dokaza kad subjekt koristi usluge jedne ili više uslužnih organizacija.
11. Korištenje uslužnih organizacija može ojačati ili oslabiti kontrolno okruženje u odnosu na financijske instrumente. Na primjer, osoblje uslužne organizacije može imati više iskustva s financijskim instrumentima nego subjektov menadžment ili može imati jače interne kontrole nad financijskim izvještavanjem. Korištenje uslužne organizacije također može omogućiti veću segregaciju dužnosti. S druge strane, uslužna organizacija može imati loše kontrolno okruženje.

Subjektov proces procjene rizika

12. Subjektov proces procjene rizika postoji kako bi se utvrdio način na koji menadžment identificira poslovne rizike koji proizlaze iz njegovog korištenja financijskih instrumenata, uključujući način na koji menadžment ocjenjuje značajnost rizika, ocjenjuje vjerojatnost njihova nastanka i odlučuje o radnjama za upravljanje rizicima.
13. Subjektov proces procjene rizika temelj je načina na koji menadžment utvrđuje rizike kojima će se upravljati. Procesi procjene rizika postoje s ciljem osiguravanja da menadžment:

¹ MRevS 402, *Revizijska razmatranja u vezi sa subjektima koji koriste rad uslužnih organizacija*

- (a) razumije rizike koji su inherentni financijskom instrumentu prije nego što ga menadžment stekne, uključujući cilj ulaska u transakciju i njezinu strukturu (na primjer, ekonomsku logiku i poslovnu svrhu subjektivih aktivnosti s financijskim instrumentima);
  - (b) provodi adekvatnu dubinsku analizu razmjernu rizicima koji su povezani s određenim financijskim instrumentima;
  - (c) obavlja monitoring subjektivih pozicija kako bi razumio utjecaj tržišnih uvjeta na izloženosti subjekta;
  - (d) ima uspostavljene postupke za smanjenje ili promjenu izloženosti riziku, ako je potrebno, te za upravljanje reputacijskim rizikom;
  - (e) podvrgava te procese rigoroznom nadzoru i pregledu.
14. Struktura koja je implementirana za monitoring izloženosti rizicima i upravljanje tim izloženostima morala bi:
- (a) biti primjerena i dosljedna subjektivom stavu prema riziku koji je određen od strane onih koji su zaduženi za upravljanje;
  - (b) specificirati razine za autorizaciju različitih vrsta financijskih instrumenata i transakcija koje se mogu obavljati i u koje svrhe. Dopušteni instrumenti i razine odobrenja trebali bi odražavati stručnost osoba uključenih u aktivnosti s financijskim instrumentima, čime bi se pokazala menadžmentova predanost kompetentnosti;
  - (c) postaviti primjerena ograničenja za najveću dopuštenu izloženost svakoj vrsti rizika (uključujući odobrene druge ugovorne strane). Razine dopustive izloženosti mogu varirati ovisno o vrsti rizika ili o drugoj ugovornoj strani;
  - (d) osigurati objektivan i pravodoban monitoring financijskih rizika i kontrolnih aktivnosti;
  - (e) osigurati objektivno i pravodobno izvještavanje o izloženostima, rizicima i rezultatima aktivnosti s financijskim instrumentima u upravljanju rizikom;
  - (f) ocijeniti rezultate menadžmenta u ocjenjivanju rizika određenih financijskih instrumenata.
15. Vrste i razine rizika s kojima se subjekt suočava izravno su povezane s vrstama financijskih instrumenata s kojima trguje, uključujući složenost tih instrumenata i količinu transakcija s financijskim instrumentima.

Funkcija upravljanja rizicima

16. Neki subjekti, na primjer velike financijske institucije s velikom količinom transakcija financijskim instrumentima, mogu biti obvezni po zakonu ili

regulativi ili mogu odlučiti uspostaviti formalnu funkciju upravljanja rizikom. Ta je funkcija odvojena od onih odgovornih za poduzimanje transakcija financijskim instrumentima i upravljanje njima. Funkcija je odgovorna za izvještavanje o aktivnostima s financijskim instrumentima i monitoring tih aktivnosti te može uključivati formalni odbor za rizike koji su osnovali oni zaduženi za upravljanje. Primjeri ključnih odgovornosti u ovom području mogu uključivati:

- (a) implementaciju politike upravljanja rizicima koju određuju osobe zadužene za upravljanje (uključujući analize rizika kojima subjekt može biti izložen);
  - (b) oblikovanje struktura za ograničenje rizika i za osiguravanje implementacije tih ograničenja rizika u praksi;
  - (c) razvoj scenarija stresa i podvrgavanje otvorenih pozicija portfelja analizi osjetljivosti, uključujući provjere neuobičajenih kretanja na pozicijama; i
  - (d) provjeravanje i analiziranje novih proizvoda u sklopu financijskih instrumenata.
17. Financijski instrumenti mogu imati povezani rizik da bi gubitak mogao premašiti iznos, ako postoji, vrijednosti financijskog instrumenta priznatog u bilanci. Na primjer, nagli pad tržišne cijene neke robe može prisiliti subjekt da ostvari gubitke kako bi zatvorio terminski položaj u toj robi zbog zahtjeva u pogledu instrumenta osiguranja ili marže. U nekim slučajevima potencijalni gubici mogu biti dovoljni da bace značajnu sumnju u subjektovu sposobnost nastavljanja vremenski neograničenog poslovanja. Subjekt može provesti analize osjetljivosti ili VaR analize kako bi procijenio buduće hipotetske učinke na financijske instrumente koji su izloženi tržišnim rizicima. Međutim, VaR analiza ne odražava u potpunosti opseg rizika koji mogu utjecati na subjekt; analiza osjetljivosti i analiza scenarija također mogu biti podložni ograničenjima.
18. Volumen i sofisticiranost aktivnosti s financijskim instrumentima i relevantni regulatorni zahtjevi utjecat će na razmatranje subjekta o tome treba li uspostaviti formalnu funkciju upravljanja rizikom i kako se funkcija može strukturirati. U subjektima koji nisu uspostavili zasebnu funkciju upravljanja rizikom, na primjer subjektima s relativno malo financijskih instrumenata ili financijskih instrumenata koji su manje složeni, izvještavanje i monitoring aktivnosti s financijskim instrumentima može biti sastavni dio odgovornosti računovodstvene ili financijske funkcije ili opće odgovornosti menadžmenta, a može uključivati formalni odbor za rizike koji su osnovali oni zaduženi za upravljanje.

Subjektovi informacijski sustavi

19. Ključni je cilj informacijskog sustava subjekta biti u stanju točno obuhvatiti i evidentirati sve transakcije te ih podmiriti, vrednovati i izraditi informacije kako bi se omogućilo upravljanje rizicima financijskih instrumenata i monitoring kontrola. Poteškoće se mogu pojaviti u subjektima koji posluju s velikim volumenom financijskih instrumenata, osobito ako postoji mnoštvo sustava koji su slabo integrirani i imaju ručna sučelja bez adekvatnih kontrola.
20. Za određene financijske instrumente može biti potreban velik broj računovodstvenih stavki unosa. Kako se sofisticiranost ili razina aktivnosti s financijskim instrumentima povećava, potrebno je povećati i sofisticiranost informacijskog sustava. Specifična pitanja koja se mogu pojaviti u pogledu financijskih instrumenata uključuju:
- (a) informacijske sustave, osobito za manje subjekte, koji nemaju mogućnost ili nisu primjereno konfigurirani za obradu transakcija s financijskim instrumentima, osobito ako subjekt nema prethodno iskustvo u poslovanju s financijskim instrumentima. To može dovesti do povećanog broja ručnih transakcija, što može dodatno povećati rizik pogreške;
  - (b) potencijalnu raznolikost sustava potrebnih za obradu složenijih transakcija i potrebu za redovitim usklađivanjem tih sustava, osobito kad sustavi nisu povezani ili mogu podlijegati ručnoj intervenciji;
  - (c) potencijal da se složenije transakcije, ako njima trguje samo mali broj pojedinaca, mogu vrednovati ili se njihovim rizicima može upravljati putem računskih tablica, a ne na glavnim sustavima obrade, te da se lakše kompromitira fizička i logička sigurnost lozinki u tim računskim tablicama;
  - (d) nepostojanje pregleda popisa iznimaka sustava, vanjskih potvrda i ponuda brokera, gdje su dostupne, za validaciju unosa koje generiraju sustavi;
  - (e) poteškoće u kontroliranju i ocjenjivanju ključnih ulaznih podataka sustava za vrednovanje financijskih instrumenata, osobito ako te sustave održava skupina trgovaca poznata kao front office ili treća strana pružatelj usluga i/ili se predmetnim transakcijama ne trguje rutinski ili se njima slabo trguje;
  - (f) propust ocjene oblikovanja i kalibriranja složenih modela koji se koriste za obradu tih transakcija u početku i na periodičnoj osnovi;
  - (g) potencijal da menadžment nije uspostavio knjižnicu modela s kontrolama pristupa, promjena i održavanja pojedinačnih modela kako bi se održao snažan revizijski trag akreditiranih verzija modela i kako bi se spriječio neovlašteni pristup tim modelima ili izmjene tih modela;

- (h) nerazmjerno ulaganje koje može biti potrebno u sustavima upravljanja rizicima i kontrole rizika, ako subjekt obavlja samo ograničen broj transakcija financijskim instrumentima i potencijal za nerazumijevanje ishoda od strane menadžmenta ako nisu navikli na te vrste transakcija;
  - (i) potencijalni zahtjev za treće strane pružatelje sustava, na primjer od uslužne organizacije, za evidentiranje, obradu, računovodstvo ili primjereno upravljanje rizikom za transakcije s financijskim instrumentima te potreba za primjernim usklađivanjem i osporavanjem rezultata tih pružatelja usluga; i
  - (j) dodatna sigurnosna i kontrolna razmatranja relevantna za uporabu elektroničke mreže kad subjekt koristi elektroničku trgovinu za transakcije financijskim instrumentima.
21. Informacijski sustavi koji su relevantni za financijsko izvještavanje služe kao važan izvor informacija za kvantitativna objavljivanja u financijskim izvještajima. Međutim, subjekti također mogu razviti i održavati nefinancijske sustave koji se upotrebljavaju za interno izvještavanje i generiranje informacija uključenih u kvalitativne objave, na primjer o rizicima i nesigurnostima ili analizama osjetljivosti.

Kontrolne aktivnosti subjekta

22. Kontrolne aktivnosti nad transakcijama financijskim instrumentima oblikovane su kako bi se spriječili ili otkrili problemi koji subjektu onemogućuju postizanje njegovih ciljeva. Ti ciljevi mogu po vrsti biti operativni, financijsko izvještajni ili usklađenost s propisima. Kontrolne aktivnosti nad financijskim instrumentima oblikovane su u odnosu na složenost i volumen transakcija financijskim instrumentima i općenito će uključivati primjereni postupak odobravanja, adekvatnu segregaciju dužnosti i druge politike i postupke oblikovane kako bi se osiguralo postizanje subjektovih kontrolnih ciljeva. Dijagrami toka procesa mogu pomoći u identificiranju kontrola subjekta i nedostataka kontrola. Ovaj MSRP usmjeren je na kontrolne aktivnosti povezane s potpunošću, točnošću i postojanjem, vrednovanjem te prezentacijom i objavljivanjem.

Autorizacija

23. Autorizacija može izravno i neizravno utjecati na tvrdnje u financijskom izvještaju. Na primjer, čak i ako se neka transakcija izvršava izvan politika subjekta, ona se ipak može evidentirati i točno obračunati. Međutim, neautorizirane transakcije mogle bi znatno povećati rizik za subjekt, čime bi se znatno povećao rizik značajnih pogrešnih prikazivanja jer bi se one provodile izvan sustava internih kontrola. Kako bi ublažio taj rizik, subjekt će često uspostaviti jasnu politiku o tome koje transakcije i tko može obavljati,

a pridržavanje tog pravila potom će nadzirati back office subjekta. Monitoring aktivnosti trgovanja pojedinaca, na primjer pregledom neuobičajeno velikih volumena ili značajnih dobitaka ili nastalih gubitaka, pomoći će menadžmentu u osiguravanju usklađenosti s politikama subjekta, uključujući autoriziranje novih vrsta transakcija, te ocjenjivanju je li došlo do prijevare.

24. Funkcija je subjektive evidencije o pokretanju transakcije da jasno identificira vrstu i svrhu pojedinačnih transakcija te prava i obveze koje proizlaze iz svakog ugovora o financijskom instrumentu, uključujući izvršivost ugovora. Povrh osnovnih financijskih informacija kao što je nominalni iznos, potpune i točne evidencije obično uključuju barem:
- (a) identitet trgovca;
  - (b) identitet osobe koja evidentira transakciju (ako to nije trgovac), kad je transakcija pokrenuta (uključujući datum i vrijeme transakcije) i način na koji je evidentirana u informacijskim sustavima subjekta; i
  - (c) vrstu i svrhu transakcije, uključujući i to je li ili nije namijenjena zaštititi od osnovne komercijalne izloženosti.

Segregacija dužnosti

25. Segregacija dužnosti i dodjela osoblja važna je kontrolna aktivnost, osobito kod izloženosti financijskim instrumentima. Aktivnosti s financijskim instrumentima mogu se podijeliti u niz funkcija, uključujući:
- (a) izvršavanje transakcije (trgovanje). U subjektima s velikim volumenom transakcija financijskim instrumentima to može biti front office;
  - (b) pokretanje novčanih plaćanja i prihvaćanje novčanih primitaka (podmirenje);
  - (c) slanje potvrđivanja i usklađivanje razlika između evidencije subjekta i odgovora druge ugovorne strane, ako postoje;
  - (d) ispravno evidentiranje svih transakcija u računovodstvenim evidencijama;
  - (e) monitoring ograničenja rizika. U subjektima s velikim volumenom transakcija financijskim instrumentima to može obavljati funkcija upravljanja rizikom; i
  - (f) monitoring pozicija i vrednovanje financijskih instrumenata.
26. Mnoge organizacije odlučuju odvojiti dužnosti onih koji ulažu u financijske instrumente, one koji vrednuju financijske instrumente, one koji podmiruju financijske instrumente i one koji vode računovodstvo/evidencije financijskih instrumenata.

27. Ako je subjekt premalen za postizanje prave segregacije dužnosti, od posebne je važnosti uloga menadžmenta i onih koji su zaduženi za upravljanje u monitoringu aktivnosti s financijskim instrumentima.
28. Značajka internih kontrola kontrole nekih subjekata je funkcija neovisne verifikacije cijena (NVC). Ovaj odjel odgovoran je za zasebnu verifikaciju cijene nekih financijskih instrumenata i može koristiti alternativne izvore podataka, metodologije i pretpostavke. NVC pruža objektivni pregled određivanja cijena koje su razvijene u drugom dijelu subjekta.
29. Obično je middle ili back office odgovoran za uspostavljanje politika vrednovanja i osiguravanje pridržavanja te politike. Subjekti koji se više koriste financijskim instrumentima mogu provoditi dnevne procjene portfelja svojih financijskih instrumenata i ispitivati doprinos dobiti ili gubitku na bazi pojedinačnih vrednovanja financijskih instrumenata kao test razumnosti vrednovanja.

Potpunost, točnost i postojanje

30. Redovito usklađivanje evidencije subjekta s evidencijama vanjskih banaka i skrbnika omogućuje subjektu osigurati pravilno evidentiranje transakcija. Važna je primjerena segregacija dužnosti između onih koji obavljaju transakcije i onih koji ih usklađuju, kao i rigorozan proces provjere usklađivanja i rješavanja usklađujućih stavki.
31. Mogu se uspostaviti i kontrole kojima se od trgovaca zahtijeva da utvrde ima li složen financijski instrument jedinstvene značajke, na primjer ugrađene derivate. U takvim okolnostima može postojati zasebna funkcija u kojoj se ocjenjuju složene transakcije financijskih instrumenata pri njihovu pokretanju (koje mogu biti poznate kao grupa za kontrolu proizvoda), radeći povezano s grupom za računovodstvene politike kako bi se osiguralo točno evidentiranje transakcije. Iako manji subjekti možda nemaju grupe za kontrolu proizvoda, subjekt može imati uspostavljen proces koji se odnosi na provjeru složenih ugovora o financijskim instrumentima na mjestu njihova nastanka kako bi se osiguralo da su primjereno računovodstveno tretirani u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja.

Monitoring kontrola

32. Tekuće monitoring aktivnosti subjekta oblikovane su kako bi se otkrili i ispravili svi nedostaci koji se odnose na učinkovitost kontrola nad transakcijama s financijskim instrumentima i njihovo vrednovanje. Važno je da unutar subjekta postoji adekvatan nadzor i provjera aktivnosti s financijskim instrumentima. To uključuje:

- (a) sve kontrole koje podliježu provjeri, na primjer, monitoring operativnih statističkih podataka kao što su broj stavki usklađivanja ili razlika između internih i vanjskih izvora za određivanje cijena;
  - (b) potrebu za pouzdanim kontrolama u okviru informacijske tehnologije (IT) te monitoringom i validiranjem njihove primjene;
  - (c) potrebu da se osiguraju adekvatna usklađivanja informacija koje dolaze iz različitih procesa i sustava. Na primjer, malo je koristi u procesu vrednovanja ako se njegov ishod ne usklađuje ispravno s glavnom knjigom.
33. U većim subjektima sofisticirani računalni informacijski sustavi općenito prate aktivnosti s financijskim instrumentima i oblikovani su tako da osiguraju da plaćanje bude po dospijeću. Složeniji računalni sustavi mogu generirati automatska knjiženja na klirinške račune radi monitoringa kretanja novca, a kontrole nad obradom uspostavljene su kako bi se osiguralo da se aktivnosti s financijskim instrumentima ispravno odražavaju u evidencijama subjekta. Računalni sustavi mogu biti oblikovani za izradu izvještaja o iznimkama kako bi se menadžment upozorio na situacije u kojima financijski instrumenti nisu korišteni u granicama autorizacije ili u kojima izvršene transakcije nisu bile u granicama utvrđenim za odabrane druge ugovorne strane. Međutim, čak ni sofisticirani računalni sustav možda neće osigurati potpunost evidentiranja transakcija s financijskim instrumentima. U skladu s tim, menadžment često uspostavlja dodatne postupke kako bi povećao vjerojatnost evidentiranja svih transakcija.

Ova Međunarodna smjernica revizijske prakse 1000 - *Posebna razmatranja u reviziji financijskih instrumenata*, koja je izdana od International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) i objavljena od International Federation of Accountants (IFAC) u prosincu 2018., na engleskom jeziku, na hrvatski jezik je prevela Hrvatska revizorska komora u prosincu 2021. i objavljuje se uz dopuštenje IFAC-a. Postupak prijevoda Međunarodne smjernice revizijske prakse 1000 - *Posebna razmatranja u reviziji financijskih instrumenata*, razmotrio je IFAC i prijevod je obavljen u skladu s pravilima sadržanim u "Policy Statement - Policy for Translating Publications of the International Federation of Accountants". Odobreni tekst Međunarodne smjernice revizijske prakse 1000 - *Posebna razmatranja u reviziji financijskih instrumenata*, je onaj kojeg je IFAC objavio na engleskom jeziku. IFAC ne preuzima nikakvu odgovornost za ispravnost i potpunost prijevoda, niti za postupke koji bi mogli proizaći iz toga.

Tekst na engleskom jeziku Međunarodne smjernice revizijske prakse 1000 - *Posebna razmatranja u reviziji financijskih instrumenata* © 2018. IFAC. Sva prava pridržana.

Tekst na hrvatskom jeziku Međunarodne smjernice revizijske prakse 1000 - *Posebna razmatranja u reviziji financijskih instrumenata* © 2021. IFAC. Sva prava pridržana.

Izvorni naslov: International Auditing Practice Note 1000, *Special Considerations in Auditing Financial Instruments*, 2018 Edition.